

Nissilä Inka

Opettajien kertomuksia Lapset puheeksi -keskustelusta lapsen hyvinvoinnin tukemisen
menetelmänä

Pro gradu- tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma
2022

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Opettajien kertomuksia Lapset puheeksi -keskustelusta lapsen hyvinvoinnin tukemisen menetelmänä (Inka Nissilä)

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 56 sivua, 2 liitesivua

Huhtikuu 2022

Pro gradu -tutkimus käsittelee opettajien kertomuksia Lapset puheeksi -keskustelusta lapsen hyvinvoinnin tukemisen menetelmänä. Lapset puheeksi -keskustelu on osa Lapset puheeksi -menetelmää. Menetelmän tarkoituksena on lapsen hyvinvoinnin tukeminen kaikissa kehitysympäristöissä lapsen lähellä olevien aikuisten yhteistyön kautta. Lapset puheeksi -keskustelua toteutetaan kouluympäristössä opettajan, lapsen sekä lapsen huoltajien välisenä keskusteluna, ja sen runkona toimii kouluun suunniteltu Lapset puheeksi -keskustelun lokikirja. Lokikirjan kysymykset liittyvät koti-, koulu- ja vapaa-ajan ympäristöihin. Kysymykset kohdistuvat lapsen mielialaan ja käyttäytymiseen, arkirutiineihin ja niiden sujumiseen, oppimiseen ja koulussa viihtymiseen, vapaa-ajan toimintaan, ristiriitoihin, huoliin, lapsen tukiverkostoisiin sekä kasvatuspäämääriin. Keskustelussa pohditaan, mitä vahvuuksia ja haavoittuvuuksia lapsen arjessa on, ja miten niitä voidaan tukea kotona ja koulussa. Lapsen hyvinvoinnin käsite määritellään tässä tutkimuksessa kokonaisuudeksi, joka kattaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueet. Tutkimuksessa lapsen hyvinvointia tarkastellaan myös PERMA-teorian kautta.

Lapset puheeksi -menetelmää on aikaisemmin tutkittu terveydenhuollon piirissä ja tulokset ovat olleet myönteisiä. Koulukontekstissa tutkimuksia ei ole tehty. Lapsen hyvinvoinnin tukemista on tutkittu sekä lasten että aikuisten näkökulmista ja tutkimuksissa korostuvat hyvät vuorovaikutussuhteet toisiin lapsiin ja aikuisiin, lapsen kohtaaminen arvokkaana yksilönä sekä vahvuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen arjessa. Tutkimus on lähestymistavaltaan kerronnallinen ja aineisto koostuu neljän luokanopettajan kerronnallisista haastatteluista. Haastattelut toteutettiin etäyhteyden välityksellä. Kolmessa haastattelussa kommunikointiin web-kameran välityksellä. Yksi haastattelu toteutettiin haastateltavan pyynnöstä ilman web-kameraa. Aineistoa analysoitiin ensin sisällönanalyysin keinoin. Sen jälkeen aineistoa analysoitiin temaattisesti.

Tutkimustulosten mukaan Lapset puheeksi -keskustelu toimii kodin ja koulun yhteistyön avaimena, joka tutustuttaa osapuolia toisiinsa ja auttaa opettajaa ja huoltajia yhteisten kasvatuspäämäärien asettamisessa. Yhteistyön kautta ongelmien ennaltaehkäisy ja vahvuuksien tukeminen mahdollistuvat. Tulosten mukaan Lapset puheeksi -keskustelu on työläs, mutta se myös koetaan merkitykselliseksi lapsen hyvinvoinnin tukemisen kannalta. Tutkimuksessa saadut myönteiset tulokset Lapset puheeksi -keskustelun käytöstä koulukontekstissa tukevat menetelmän käyttöönottamista laajemminkin. Lapset puheeksi -menetelmäkoulutus olisi syytä tuoda osaksi opettajan opintoja. Näin varmistettaisiin, että opettajilla on ammattitaitoa toimia yhteistyössä huoltajien kanssa ja tukea lapsen hyvinvointia parhaalla mahdollisella tavalla.

Avainsanat: Kehitysympäristöt, kodin ja koulun kasvatuskumppanuus, lapsen hyvinvoinnin tukeminen, Lapset puheeksi -menetelmä

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Lapset puheeksi -menetelmä	6
2.1	Lapset puheeksi -menetelmän taustaa	6
2.2	Lapset puheeksi -menetelmän toimintatavat	7
3	Lapsen hyvinvointi	11
3.1	Lapsen hyvinvoinnin tukeminen kodin ja koulun yhteistyössä.....	13
3.2	Opettaja lapsen hyvinvoinnin tukijana	15
3.3	Aikaisempia tutkimuksia Lapset puheeksi -menetelmästä ja lapsen hyvinvoinnin tukemisestä.....	18
4	Tutkimuksen metodologinen tausta ja toteutus	21
4.1	Kerronnallinen tutkimusote.....	21
4.2	Kerronnallinen haastattelu.....	22
4.3	Aineiston analyysi.....	25
5	Tulokset	29
5.1	Lapset puheeksi -keskustelu kodin ja koulun yhteistyön rakentajana.....	30
5.2	Lapset puheeksi -keskustelu oppilaantuntemuksen lisääjänä	34
5.3	Lapset puheeksi -keskustelu, työläs mutta hyödyllinen menetelmä tukea lapsen hyvinvointia	37
5.4	Lapset puheeksi- keskustelun merkitys lapsen hyvinvoinnin tukemisessä.....	40
6	Luotettavuus ja eettisyys	47
7	Pohdinta	49
	Lähteet	51
	Liite 1	57
	Liite 2	58

1 Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella opettajien kertomuksia Lapset puheeksi -keskustelusta lapsen hyvinvoinnin tukemisen menetelmänä. Tutkimuskysymykseni on: Mitä opettajat kertovat Lapset puheeksi -keskustelusta lapsen hyvinvoinnin tukemisen menetelmänä? Lasten hyvinvointi on aihe, joka on puhuttanut paljon viime vuosina. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus [OPH], 2016) lasten hyvinvoinnista ja oppimisesta huolehtimista yhdessä kotien kanssa pidetään koulun perustehtävänä. Lasten hyvinvoinnin tukemiseksi tulee kouluissa olla oppilashuoltotoimintaa ja lisäksi jokaisen lasten kanssa työskentelevän on omalta osaltaan tuettava lasten hyvinvointia (OPH, 2016). Kuitenkin yhteiskunnassamme on koettu tarpeelliseksi kehittää uusia menetelmiä lasten hyvinvoinnin tukemiseen. Lapset puheeksi -menetelmä on yksi näistä menetelmistä ja sen tarkoituksena on taata lapsille ja perheille kaikki heidän tarvitsemansa apu ja tuki yhtenäistämällä palvelujärjestelmää ja tukemalla eri toimijoiden välistä yhteistyötä. (Solantaus & Niemelä, 2016).

Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan Lapset puheeksi -menetelmä on otettu alun perin käyttöön mielenterveyspalveluissa, joista saatujen hyvien tuloksien myötä menetelmää on laajennettu niin, että se soveltuu myös muihin ympäristöihin, kuten kouluun. Koulukontekstissa Lapset puheeksi -menetelmä on tarkoitettu opettajan ja kodin väliseen yhteistyöhön ja sen avulla pyritään tukemaan lapsen hyvinvointia (Solantaus & Niemelä, 2016). Lapset puheeksi -menetelmä sisältää kaksi porrasta, Lapset puheeksi -keskustelun ja Lapset puheeksi -neuvonpidon (Solantaus, 2013). Tämä tutkimus koskee kuitenkin vain Lapset puheeksi -keskustelua, koska haastattelemillani opettajilla ei tutkimushetkellä ollut kokemusta Lapset puheeksi -neuvonpidosta.

Vaikka valitsin aiheen jo joitakin vuosia sitten tehdessäni kandidaatintutkielmaa, aiheen ajankohtaisuus ei ole vähentynyt. Uskon, että lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiselle tulee olemaan tarvetta muuttuvassa yhteiskunnassamme yhä enemmän. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL, 2020) julkii tuoma yksilöiden hyvinvointierojen kasvu on Suomessa ajankohtainen ilmiö ja siksi ajattelen, että lasten hyvinvoinnin tukemista on pidettävä esillä yhteiskunnassamme. Tulevana luokanopettajana pidän aihetta tärkeänä myös ammatillisesti, koska opettajan työssä lasten hyvinvointi tulee näkyviin päivittäin oppilaiden kanssa työskennellessä. Opettajien kertomusten kautta haluan tuoda yhteiseen keskusteluun

laajempaa ja syvällisempää näkökulmaa siitä, millaisia merkityksiä lapsen asioiden äärelle pysähtymisellä voi olla. Kiinnostukseni Lapset puheeksi -menetelmää kohtaan on herännyt Lapset puheeksi -keskusteluissa, joihin olen saanut osallistua huoltajan roolissa useita kertoja. Olen kokenut keskustelut tärkeinä pysähtymishetkinä omien lasteni asioiden äärelle. Keskustelut ovat tuoneet minulle myös tukea vanhemmuuteen ja arjen pulmiin. Lapset puheeksi -menetelmää on tutkittu terveydenhuollon piirissä (ks. esim. Niemelä, Väisänen, Marshall, Hakko ja Räsänen, 2010; Solantaus, Toikka, Alasuutari, Beardslee & Paavonen, 2009), mutta kouluympäristössä tutkimuksia ei vielä ole tehty. Tutkimusotteeni on narratiivinen eli kerronnallinen ja aineistoni koostuu neljän luokanopettajan haastatteluista.

2 Lapset puheeksi -menetelmä

Tässä luvussa kuvailen Lapset puheeksi -menetelmän taustoja ja toimintatapoja. Tutkimuksessani Lapset puheeksi -menetelmää tarkastellaan ainoastaan Lapset puheeksi -keskustelun osalta, mutta lukijan on hyvä saada käsitys koko menetelmästä ja sen toimintatavoista. Siksi olen avannut menetelmää lyhyesti myös muilta osin. Lapsen hyvinvoinnin käsitettä kuvataan kahdesta eri näkökulmasta, kolmen osa-alueen kattavana hyvinvoinnin tilana sekä Seligmanin (2011) PERMA-teorian kautta. Lapsen hyvinvoinnille merkityksellisiä seikkoja tarkastellaan sekä yleisesti että koulukontekstin näkökulmasta. Luvun lopussa esitellään aikaisempia tutkimuksia Lapset puheeksi -menetelmästä ja lapsen hyvinvoinnin tukemisesta.

2.1 Lapset puheeksi -menetelmän taustaa

Duodecimin (n.d.) tiedotteen mukaan Lapset puheeksi -menetelmän on alun perin kehittänyt suomalaisiin olosuhteisiin sopivaksi emeritaprofessori Tytti Solantaus. Solantauksen artikkelit aiheesta ovat vahvasti edustettuina tässä tutkimuksessa. Lapset puheeksi -menetelmä pohjautuu Solantauksen (2013) mukaan kotimaisen ja kansainvälisen tutkimustiedon lisäksi perheinterventioon, jonka on kehittänyt professori William Beardslee. Lisäksi menetelmän kehittämisessä on Solantauksen mukaan hyödynnetty kokemuksia perheiden ja vertaisryhmien kanssa työskentelystä. Lapset puheeksi -menetelmä on otettu Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan käyttöön vuonna 2001, kun Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta Stakesissa perustettiin Toimiva lapsi & perhe -hanke. Hankkeen alkuperäisenä päämääränä oli heidän mukaansa sosiaali- ja terveystalouden palvelujärjestelmän toiminnan muuttaminen sellaiseksi, että se ehkäisee lasten häiriöitä ja luo näyttöön perustuvia menetelmiä. Solantaus ja Niemelä sanovat, että tarkoituksena oli eriytyneiden palvelujärjestelmien saattaminen yhteistyöhön tukemaan lasten suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Työ aloitettiin heidän mukaansa aikuispsykiatrian alalta, jossa pyrittiin ennaltaehkäisemään ongelmien ylisukupolvisuutta tarjoamalla tukea mielenterveysongelmista kärsivien huoltajien lapsille. Myöhemmin menetelmää kehitettiin vastaamaan myös muiden ympäristöjen, kuten varhaiskasvatuksen ja koulun tarpeita (Solantaus & Niemelä, 2016).

Lapset puheeksi -menetelmän taustalla on ajatus siitä, että lapsen kehitys tapahtuu eri kehitysympäristöissä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa (Solantaus, 2013). Kehitysympäristöjen merkitystä lapsen kehitykselle on avannut Bronfenbrenner (1979), joka

on ekologisessa kehitysteoriassa jakanut lapsen kehitysympäristöt neljään ei tasoon. Nämä tasot vaikuttavat lapsen kehitykseen joko suorasti tai epäsuorasti. Bronfenbrenner (1979) kirjoittaa, että ympäristöt, joissa lapsi on itse aktiivisena toimijana, ovat kyseisen teorian mukaan *mikrosysteemejä*. Tällainen kehitysympäristö voi hänen mukaansa olla esimerkiksi koti, koulu, varhaiskasvatus tai harrastustoiminta. Näiden kehitysympäristöjen välistä vuorovaikutusta Bronfenbrenner kuvaa *mesosysteemiksi*. Hänen mukaansa kolmas taso on nimetty *eksosysteemiksi* ja sillä tarkoitetaan ympäristöä, jonka vaikutukset ovat välillisiä eli lapsi ei itse ole ympäristössä fyysisesti läsnä. Tällainen ympäristö voi Bronfenbrennerin mukaan olla esimerkiksi huoltajan työ- tai harrastuspaikka. Neljäs taso sisältää vallitsevat kulttuuriset ja uskomukselliset olosuhteet ja se on nimetty *makrosysteemiksi* (Bronfenbrenner 1979, s. 7–8).

Solantaus (2002) kirjoittaa, että jos lapsella on jossakin kehitysympäristössä ongelmia, nousee muiden kehitysympäristöjen tuki entistä suurempaan arvoon. Esimerkiksi kouluyhteisö voi tukea lasta, jolla on kotona ongelmia (Solantaus, 2002). Lapset puheeksi -menetelmän tarkoituksena onkin tuoda lapsen lähellä olevat aikuiset saman pöydän ääreen jakamaan tietoa lapsen arjesta ja pohtimaan yhdessä, miten lasta voitaisiin tukea niin vahvuuksien kuin haavoittuvuuksienkin osalta kaikissa kehitysympäristöissä (Solantaus, 2013). Sosiaali- ja terveysministeriön (2013) Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmän loppuraportissa Lapset puheeksi -menetelmää ehdotetaan muutaman muun intervention ohella otettavaksi käyttöön kansallisesti. Lapset puheeksi -menetelmän kansallisella käyttöönotolla pyritään katkaisemaan ongelmien ylisukupolvistuminen (Sosiaali ja terveysministeriö, 2013).

2.2 Lapset puheeksi -menetelmän toimintatavat

Lapset puheeksi -menetelmän tarkoituksena on Solantauksen (2013) mukaan ennaltaehkäistä ongelmia ja tukea lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Menetelmä perustuu hänen mukaansa lapsen elämässä olevien aikuisten, kuten huoltajien ja opettajien yhteistyöhön. Menetelmän tukena toimivat erilaisiin ympäristöihin, kuten neuvolaan, varhaiskasvatukseen, kouluun ja mielenterveyspalveluihin kehitetyt lokikirjat (Solantaus, 2013). Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan Lapset puheeksi -menetelmän avulla lapsen arkea pyritään tukemaan niin, että se sujuu hyvin, vaikka lapsella tai perheellä olisi haasteita elämässään. Haasteet eivät heidän mukaansa aina liity lapsen kotiarkeen, vaan niitä voi ilmetä myös muissa kehitysympäristöissä, kuten koulussa. Haasteet voivat Solantauksen ja Niemelän mukaan kohdistua suoraan lapseen

esimerkiksi kiusaamistilanteissa. Aina näin ei kuitenkaan ole, vaan lapsi voi reagoida käytöksellään myös esimerkiksi siihen, että koulun henkilökunta on uupunutta tai vaihtuu usein (Solantaus & Niemelä, 2016).

Lapset puheeksi -menetelmässä tavoitteena ei Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan ole täydellinen arki, vaan vahvuuksiksi kuvataan asioita, jotka sujuvat lapsen arjessa tavallisesti. Tavoitteena on siis heidän mukaansa riittävän hyvä arki. Haavoittuvuuksiksi kuvataan tilanteita, joissa yksilön ja ympäristön välillä on joku ristiriita, joka on aiheuttanut ongelmia tai voi tulevaisuudessa aiheuttaa niitä (Solantaus & Niemelä, 2016). Solantaus (2013) kuvailee haavoittuvuudeksi esimerkiksi tilannetta, jossa lapsen on vaikeaa solmia kaverisuhteita, mutta opettajan tuella hän on onnistunut sopeutumaan luokkaan ja koulunkäynti on sujunut. Opettajan jäädessä pois pidemmäksi aikaa lapsi alkaa jäädä taas yksin, koska sijaisilla ei ole riittävästi tietoa lapsesta, jotta he osaisivat tukea häntä parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi tällaisessa tilanteessa vanhemmat voivat pyytää Lapset puheeksi- keskustelua ja sen avulla voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään ongelmia (Solantaus, 2013).

Lapset puheeksi -menetelmän käyttö vaatii menetelmäkoulutukseen osallistumista ja menetelmän käytön harjoittelemista omassa työssä (Suomen Mielenterveys ry, n.d.). Opettajien menetelmäkoulutus kestää yhdistyksen mukaan kaksi päivää ja menetelmän käyttämiseen vaaditaan kaksi harjoituskeskustelua. Palveluiden työntekijöiden koulutus kestää kolme päivää ja antaa valmiuden Lapset puheeksi -keskustelun lisäksi myös Lapset puheeksi-neuvonpidon pitämiseen (Suomen Mielenterveys ry, n.d.).

Lapset puheeksi -menetelmä koostuu Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan kahdesta portaasta, joista ensimmäinen on Lapset puheeksi -keskustelu ja toinen Lapset puheeksi-neuvonpito. Lapset puheeksi -keskustelun tarkoituksena on heidän mukaansa lapsen vahvuuksien ja haavoittuvuuksien tarkasteleminen kaikissa kehitysympäristöissä (kotona, koulussa, harrastuksissa jne.) sekä toimintasuunnitelman tekeminen. Koulussa järjestettävään Lapset puheeksi -keskusteluun osallistuvat Solantauksen ja Niemelän mukaan menetelmäkoulutuksen käynyt opettaja ja lapsen huoltaja(t). Lapsen osallistuminen keskusteluun harkitaan heidän mukaansa tapauskohtaisesti. Lapsi voidaan Solantauksen ja Niemelän mukaan ottaa mukaan keskusteluun, jos arvioidaan, että keskustelu vahvistaa hänen kokemustaan omista toimintamahdollisuuksistaan ja omasta itsestään. Keskustelussa lapsi on heidän mukaansa tasavertainen keskustelija, eikä sivustakatsoja. Osallistumisen tulee olla lapselle vapaaehtoista (Solantaus & Niemelä, 2016).

Opettajan ja huoltajien välisessä Lapset puheeksi -keskustelussa opettajan on Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan hyvä lähestyä vanhempia ajatuksella: Mitä minun pitäisi tietää lapsestanne, jotta voin toimia hänen kanssaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tarkoituksena ei heidän mukaansa ole penkoa perheen ongelmia, vaan opettajan on pidettävä oma työnsä keskustelun keskiössä. Tällöin lapsen asioista keskustellaan heidän mukaansa teemoittain siten, että huoltaja kertoo asioista oman näkemyksensä kotiarjesta käsin ja opettaja kouluarjesta käsin. Erilaisten näkemysten kautta voidaan Solantauksen ja Niemelän mukaan rakentaa monipuolisempaa kokonaiskuvausta tilanteesta ja saada aikaan hyvää keskustelua. Keskustelun kautta arvioidaan, mitkä tekijät ovat lapsen arjen vahvuuksia ja mitkä haavoittuvuuksia (Solantaus & Niemelä, 2016).

Pelkkä vahvuuksien ja haavoittuvuuksien toteaminen ei Solantauksen (2013) mukaan kuitenkaan riitä, vaan Lapset puheeksi -menetelmän oleellisena osana on toimintasuunnitelman tekeminen. Se tarkoittaa hänen mukaansa sitä, että keskustelussa sovitaan yhdessä, mitä vahvuuksia ja haavoittuvuuksia tuetaan koulussa ja kotona sekä miten niitä tuetaan. Toimintasuunnitelmassa on hyvä huomioida se, etteivät haavoittuvuudet ole siinä keskiössä, vaan lapsen vahvistaminen alkaa aina vahvuuksien tunnistamisen ja tukemisen kautta (Solantaus, 2013). Vahvuudet nähdään Lapset puheeksi-työssä tärkeinä ja niiden vahvistamista pidetään sitä tärkeämpänä, mitä haastavampi lapsen tilanne on (Solantaus & Niemelä, 2016).

Solantaus ja Niemelä (2016) sanovat, että jos Lapset puheeksi -keskustelussa havaitaan tarpeita lisätukeen, kutsutaan koolle neuvonpito, johon pyydetään osallistujia perheen lähipiiristä ja sellaisista järjestöistä ja palveluista, jotka voivat auttaa perhettä pulmien ratkaisemisessa. Muissa kuin lastensuojelullisissa tilanteissa asianomistajat saavat heidän mukaansa osallistua neuvonpidon suunnitteluun ja suunnittelu onkin tärkeä osa neuvonpitoa. Solantauksen ja Niemelän mukaan suunnittelulla varmistetaan, että neuvonpidosta tulee asianomaisille ennakoitava ja turvallinen. Asianomistajia voivat heidän mukaansa olla huoltajat, muut perheenjäsenet tai lapsen kanssa työskentelevät aikuiset, kuten opettajat. Asianomaiset saavat Solantauksen ja Niemelän mukaan vaikuttaa neuvonpidossa käsiteltäviin asioihin ja ehdottaa osallistujia neuvonpitoon. Osallistujien tulee olla sellaisia henkilöitä, joilla on mahdollisuus konkreettisesti auttaa perhettä lähiviikkoina (Solantaus & Niemelä, 2016).

Neuvonpito rakennetaan Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan Lapset puheeksi -keskustelun pohjalta, jossa lapsen vahvuudet ja haavoittuvuudet on tunnistettu. Vahvuuksista valitaan heidän mukaansa muutama keskeisin neuvonpidon aiheeksi ja samoin toimitaan

haavoittuvuuksien kanssa. Neuvonpidossa sovitaan Solantauksen ja Niemelän mukaan konkreettiset toimenpiteet asioiden edistämiseksi ja kukin osallistuja on vastuussa siitä, että hänelle sovittu tehtävä tulee tehdyksi määräaikaan mennessä. Neuvonpitoja järjestetään heidän mukaansa useampia tarpeen mukaan, ja niissä käydään läpi toteutetut tukitoimet sekä niiden toimivuus ongelmien ratkaisussa. Jos tukitoimet on todettu tehottomiksi, niitä voidaan Solantauksen ja Niemelän mukaan muuttaa. Tärkeää on, että jokaisen neuvonpidon jälkeen osallistujat tietävät, mikä on heidän tehtävänsä lapsen ja perheen tukemisessa. (Solantaus & Niemelä, 2016).

Lapset puheeksi -keskustelua voidaan Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan käyttää joko universaalisti tai valikoivana menetelmänä. Universaaliudella tarkoitetaan heidän mukaansa keskustelun tarjoamista kaikille perheille. Keskustelun kautta opettaja saa heidän mukaansa paremman käsityksen lapsesta ja hänen erityispiirteistään. Keskustelu myös tukee kodin ja koulun välistä yhteistyötä (Solantaus & Niemelä, 2016). Tärkeää on, että kaikki keskustelun osapuolet arvostavat toisiaan ja ovat tasavertaisia keskustelijoita tilanteessa (Solantaus, 2013).

Alakouluun suunnatun Lapset puheeksi-lokikirjan runko (Suomen Mielenterveys ry, n.d.) koostuu kysymyksistä, jotka liittyvät koti-, koulu- ja vapaa-ajan ympäristöihin. Kysymykset kohdistuvat yhdistyksen mukaan lapsen mielialaan ja käyttäytymiseen, arkirutiineihin ja niiden sujumiseen, oppimiseen ja koulussa viihtymiseen, vapaa-ajan toimintaan, ristiriitoihin, huoliin, lapsen tukiverkostoihin sekä kasvatuspäämääriin. Keskustelun lopussa on toimintasuunnitelma, johon on tarkoitus merkitä, mitä vahvuutta ja haavoittuvuutta (tai vahvuuksia ja haavoittuvuuksia) lähdetään tukemaan kotona ja koulussa ja miten. Lisäksi yhdistyksen mukaan voidaan merkitä mahdolliset tukijoukot vahvuuksien ja haavoittuvuuksien tukemiseen. Alakouluun suunnattu Lapset puheeksi-lokikirja on 16 sivuinen. Olen liittänyt tähän tutkimukseen yhden esimerkkisivun lokikirjasta (Liite 2). Kaikki Lapset puheeksi-lokikirjat löytyvät kokonaisuudessaan Suomen mielenterveys Ry:n (23.2.2022) internetsivuilta.

3 Lapsen hyvinvointi

Hyvinvointi on käsite, jonka merkitys on arkikielessä melko ilmeinen, mutta termin tarkempi määrittelyminen on melko monimutkaista. Aulan ja Saulin (2011) mukaan hyvinvoinnin kokemus on subjektiivinen ja jokainen yksilö voi kokea hyvinvoinnin hieman eri tavalla. Toisaalta hyvinvointi on myös hyvin moniulotteinen käsite (Aula & Sauli, 2011) ja sitä voidaan määritellä monien eri tieteenalojen näkökulmista. Esittelen tässä alaluvussa kaksi erilaista näkökulmaa hyvinvoinnin määrittelyyn, perinteisen kolmen osa-alueen hyvinvointimääritelmän sekä Seligmanin (2011) PERMA-teorian. Näkökulmat täydentävät toisiaan hyvinvoinnin määrittelyssä ja niiden kautta hyvinvoinnin moniulotteisuus tulee näkyväksi. Aulan ja Saulin (2011) mukaan hyvinvointia tutkittaessa on tehtävä valinta hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kuvaamisen välillä. Tässä tutkimuksessa näkökulmana on hyvinvointi, joten pahoinvoinnin käsitettä ei avata tarkemmin.

Hyvinvointi voidaan nähdä kolmen osa-alueen, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokonaisuutena. Tällaista hyvinvoinnin määritelmää on käyttänyt esimerkiksi Maailman terveysjärjestö World health organization (WHO, 1946). Perustamisasiakirjassaan se toteaa, että hyvinvointi ei ole vain sairauden puutetta, vaan täydellisen hyvinvoinnin tila, joka kattaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin ulottuvuuden. Fyysisistä hyvinvointia lähestytään usein fyysisen terveyden näkökulmasta. Fyysisellä hyvinvoinnilla voidaan tarkoittaa Huttuseen (2020) ja Honkalampeen (2019) viitaten toisaalta sitä, millainen kokemus ihmisellä on omasta terveydentilastaan ja toisaalta sitä, onko hänellä joitakin sairauksia tai muita fyysisesti rajoittavia tekijöitä kehossaan. Sutton (2016) viittaa psyykkisen hyvinvoinnin määritelmässään NICE:n vuonna 2013 tekemään määritelmään, jonka mukaan psyykkisesti hyvinvoiva ihminen kykenee ratkaisemaan ongelmia, toimimaan itsenäisesti, tarkkaavaisesti ja joustavasti sekä olemaan empaattinen ja hallitsemaan tunteitaan. Suttonin (2016) lainaaman NICE:n määritelmän mukaan sosiaalinen hyvinvointi voidaan määritellä yksilön kyvyksi toimia muiden kanssa ja olla kiusaamatta muita sekä käyttäytymättä väkivaltaisesti. Sosiaalinen hyvinvointi voidaan myös määritellä sosiaalisten tilanteiden tuomaksi hyvinvoinniksi (Sajaniemi & Mäkelä, 2014).

Toisenlaisen lähestymistavan hyvinvoinnin määritelmään antaa Seligmanin (2011) PERMA-teoria. Sen mukaan hyvinvointi koostuu viidestä osa-alueesta, jotka ovat *myönteiset tunteet* (positive emotion), *sitoutuminen* (engagement), *ihmissuhteet* (relations), *merkityksellisyys* (meaning) ja *saavuttaminen* (accomplishment). Myönteisten tunteiden merkitystä

hyvinvoinnille on kuvannut esimerkiksi Fredrikson (2004). Hänen mukaansa myönteisten tunteiden kokeminen voi tukea vuorovaikutussuhteiden muodostumista ja avartaa ajattelu- ja toimintatapoja. Sitoutumisella Seligman (2011) tarkoittaa flow-tilaan pääsemistä eli uppoutumista johonkin tehtävään. Seligmanin mukaan flow-tilan huomaa useimmiten vasta sitten, kun se on jo ohi, kun taas positiiviset tunteet voi hänen mukaansa havaita jo tuntemishetkellä. Ihmissuhteet ovat Seligmanin (2011) mukaan erittäin tärkeitä hyvinvoinnille, koska niiden avulla on helpompi selvitä vaikeista elämänvaiheista ja ne voivat myös lisätä positiivisten tunteiden kokemista. Merkityksellisyys on Seligmanin mukaan kokemus kuulumisesta johonkin itseään suurempaan. Saavuttamisella tarkoitetaan tavoitteiden saavuttamista, menestymistä tai kehittymistä, joka tuottaa positiivisia tunteita (Seligman, 2011).

Minkkisen (2015) mukaan lapsen hyvinvoinnin määritelmä voi joissakin tapauksissa poiketa jonkin verran aikuisen hyvinvoinnin käsitteen määritelmästä, koska lapsen asema ja vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnassa ovat erilaiset kuin aikuisen. Lisäksi lapsi tarvitsee huolenpitoa hyvän kasvun ja kehityksen tueksi (Aula & Sauli, 2011; Minkkinen, 2015). Rimpelä (2013) kirjoittaa, että vaikka lapsen hyvinvoinnin määritelmästä kiistellään jatkuvasti, on kuitenkin melko selvää, mitkä tekijät ovat lapsen hyvinvoinnin perusasioita. Hänen mukaansa niitä ovat asuminen ja toimeentulo sekä perheen sisäiset- ja ulkoiset vuorovaikutussuhteet.

Minkkinen (2015) kuvailee lapsen hyvinvointia jatkuvasti muuttuvaksi prosessiksi, johon vaikuttavat inhimillisen kehityksen lisäksi myös ulkoiset seikat, kuten ympäröivä yhteisö ja yhteiskunnalliset seikat. Koska hyvinvoinnin tila on jatkuvasti muuttuva, ei ole hänen mukaansa mielekästä ajatella, että lapsi voi hyvin vain sillä hetkellä, kun hänen elämässään täyttyvät kaikki hyvinvoinnin osa-alueet täydellisesti. Lapsi voi hyvin silloin, kun kaikilla hyvinvoinnin osa-alueilla on enemmän myönteisiä kuin kielteisiä tekijöitä (Minkkinen, 2015).

Tässä tutkimuksessa lapsen hyvinvoinnin määritelmän pohjalla on WHO:n (1946) näkemys hyvinvoinnista kolmen eri osa-alueen, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokonaisuutena. Lisäksi lapsen hyvinvointia tarkastellaan Seligmanin (2011) PERMA-teorian kautta, jossa hyvinvointi nähdään myönteisten tunteiden, sitoutumisen, hyvien ihmissuhteiden, elämän merkityksellisyyden ja saavuttamisen kautta. PERMA-teoria johdattelee tarkastelemaan ihmistä yksilönä ja yhteisön jäsenenä. Siksi se soveltuu hyvin tämän tutkimuksen tulosten peilaamiseen.

3.1 Lapsen hyvinvoinnin tukeminen kodin ja koulun yhteistyössä

Tässä tutkimuksessa koulu nähdään yhtenä lapsen kehitysympäristöistä Bronfenbrennerin (1979) ekologisen kehitysteorian mukaisesti. Koululla on lapsen kokonaiskehitykselle kiistaton merkitys (Solantaus, 2002), koska koulussa vietetään paljon aikaa ja siellä ollaan vuorovaikutuksessa niin opettajien kuin ikätovereidenkin kanssa (Koivusilta & Rimpelä 2002). Koulun ihmissuhteet ovat merkittävässä roolissa lapsen arjessa (Thomas ym., 2016). Koulun perustehtävänä on opettamisen ohella lapsen hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen (OPH, 2016). Lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen vaatii kuitenkin eri tahojen, kuten kodin ja koulun yhteistyötä (Lämsä, 2013).

Lämsän (2013) mukaan Suomessa alettiin 1990-luvulla puhua *kasvatusyhteistyöstä* ja sen tehostamiseksi perustettiin erilaisia hankkeita. Yhteistyö nähtiin hänen mukaansa toimintana, jossa työnjaosta sovittiin yhteisesti ja sen jälkeen jokainen osapuoli hoiti oman osuutensa ilman, että oli muiden kanssa vuorovaikutuksessa. Tätä toimintamuotoa alettiin Lämsän mukaan kyseenalaistamaan 2010-luvulla ja kodin ja koulun yhteistyöstä alettiin käyttää sanaa *kasvatuskumppanuus*. Termillä on hänen mukaansa haluttu korostaa sitä, että kasvattajat toimivat vuorovaikutuksessa ja tavoittelevat yhteisiä päämääriä. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan Lämsän mukaan kasvatusalan ammattilaisten ja huoltajien sitoutumista yhteistyöhön lapsen kehittymisen ja kasvun sekä oppimisen tukemisessa. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on hänen mukaansa edistää lasten ja perheiden hyvinvointia vuoropuhelun kautta, jossa koti ja koulu nähdään tasavertaisina asiantuntijoina. Yhteistyö tapahtuu myönteisessä ilmapiirissä ja sen kautta pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia sekä rakentamaan toimivaa ja turvallista arkea (Lämsä, 2013). Kasvatusyhteistyön ja kasvatuskumppanuuden eroavaisuuksia kuvataan taulukossa 1, jonka olen tehnyt Lämsän vastaavan kuvion pohjalta.

Taulukko 1. Kasvatusyhteistyön ja kasvatuskumppanuuden erot Lämsää (2013, s.27) mukailten

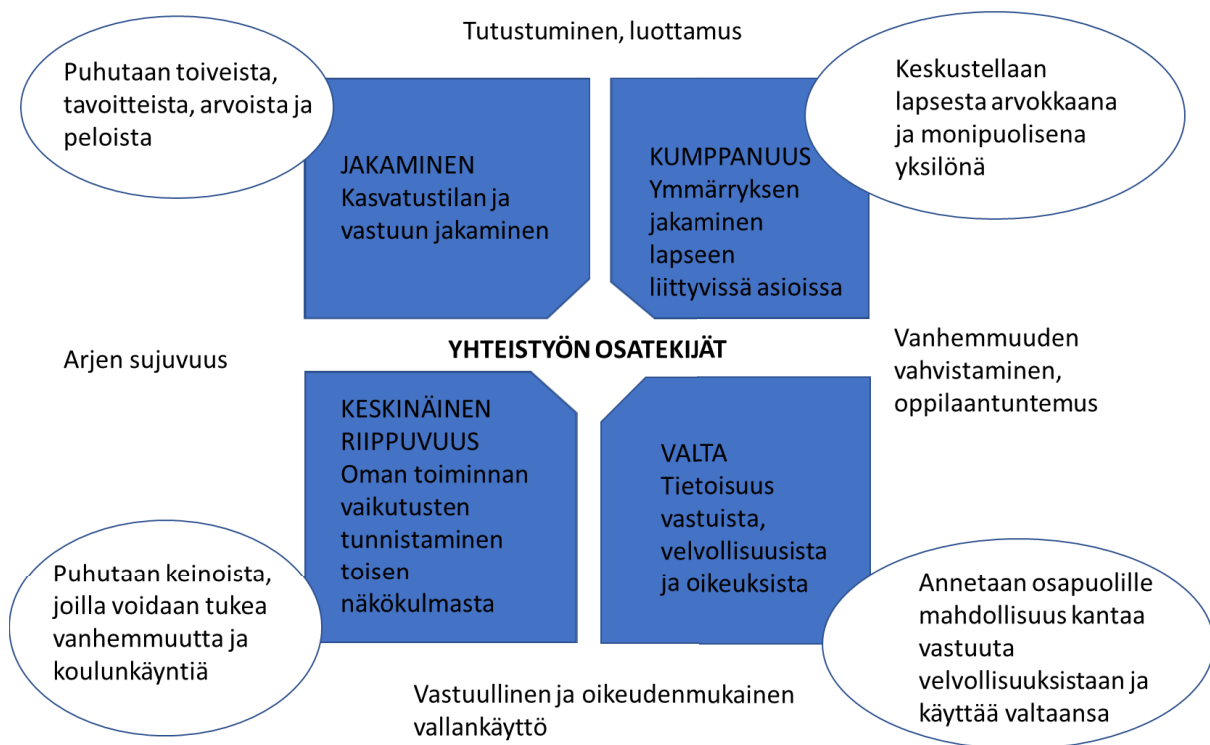
Kasvatusyhteistyö	Kasvatuskumppanuus
Asioista tiedottaminen	Vuoropuhelu kasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien välillä
Rinnakkain toimiminen	Yhdessä toimiminen
Ongelmakeskeisyys	Ratkaisukeskeisyys, kannattelevuus
Yksipuolinen asiantuntijuus	Jaettu asiantuntijuus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2016) kotien kanssa tehtävää kasvatusyhtöä kuvataan yhteistyön käsitteen kautta. Kuitenkin opetussuunnitelman luoma kuva yhteistyön toteuttamisesta vastaa enemmän kasvatuskumppanuuden käsitettä. Huoltajien mukanaolo kouluarjessa ja koulun toiminnan kehittämässä nähdään arvokkaana osana koulun toimintakulttuuria. Yhteistyön kuvataan rakentuvan luottamuksen, kunnioituksen ja tasavertaisuuden pohjalta. Kasvatusvastuu on opetussuunnitelman mukaan ensisijaisesti huoltajalla. Kasvatusyhteistyö ja sen kautta oppilaan hyvinvoinnin edistäminen nähdään muun kasvatus- ja opetustyön ohella koulun tärkeänä tehtävänä. Parhaiten tukeminen onnistuu lapsen lähellä olevien aikuisten tehdessä yhteistyötä (OPH, 2016).

Lapset puheeksi -menetelmässä yhteistyötä kuvataan samalla tavoin, kuin kuvailemassani kasvatuskumppanuuden määritelmässä, vaikka kasvatuskumppanuuden termiä ei Lapset puheeksi -lokikirjassa käytetäkään. Solantauksen (2013) mukaan Lapset puheeksi -menetelmä pohjautuu ajatukseen, että jokainen osapuoli on valmis tukemaan toinen toistaan ja suhtautuu toisiinsa arvostaen. Kehitysympäristöjen välinen yhteistyö on Solantauksen mukaan lapsen hyvinvoinnin tukemisen kannalta erittäin merkityksellistä, koska kaikissa ympäristöissä koetut asiat kulkevat lapsen mukana ympäristöstä toiseen. Hyvän yhteistyön kautta voidaan hänen mukaansa ratkaista pulmia ja iloita yhdessä lapsen hyvinvoinnista. Erityisen tärkeään rooliin yhteistyö nousee silloin, kun lapsella on elämässään haasteita (Solantaus, 2013).

Lapset puheeksi -menetelmän ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (OPH, 2016) luomaa kuvaa yhteistyön perusteista voidaan kuvata kasvatuskumppanuudeksi. D'amour, Ferreda-Vileda, San Martin-Rodríguez & Beaulieu (2005) ovat tutkineet yhteistyön eri

määritelmiä ja heidän mukaansa yhteistyö määritellään vallan, kumppanuuden, jakamisen ja keskinäisen riippuvuuden kautta. Orell (2020) on luonut D’amourin ja kollegoiden mainitsemien yhteistyön osa-alueiden pohjalta kuvion, joka auttaa hahmottamaan yhteistyön eri osatekijöiden tavoitteet ja toiminnot kodin ja koulun yhteistyössä. Olen muotoillut vastaavan kuvion (Kuvio 2) Orellin (2020, s.23) kuvion pohjalta ja kerron seuraavaksi, mitä tavoitteita yhteistyön eri osa-alueille voidaan kuvion mukaan asettaa kodin ja koulun yhteistyössä ja miten niitä voidaan pyrkiä saavuttamaan. Kuviossa 1 tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävät toimenpiteet on kuvattu konkreettisesti. Kuvio havainnollistaa myös, miten yhteistyön eri osatekijät tukevat yhteistyön toteutumista.

Kuvio 1 Yhteistyön osatekijät, tavoitteet ja toiminta niihin pääsemiseksi Orellia (2020, s.23) mukailen

3.2 Opettaja lapsen hyvinvoinnin tukijana

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2016) lapsen hyvinvoinnista huolehtimisen nähdään kuuluvan kaikille koulun työntekijöille työtehtävästä riippumatta. Lastensuojelulain (1:2§) mukaan opettajien ja muiden viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa, on tuettava huoltajia kasvatustyössä, tarjottava mahdollisuuksien mukaan heille apua sekä tarvittaessa ohjattava heidät lastensuojelun piiriin. Rimpelän (2013) mukaan

yhteiskunnan muuttuminen haastaa kasvattajia. Media tarjoaa hänen mukaansa lapsille kilpailevia vaikuttajia ja vanhempien ollessa väsyneitä tai neuvottomia tukemaan lapsensa hyvinvointia, voi lapsi ajautua harhateille helpommin kuin ennen. Rimpelän mukaan kasvatusalan ammattilaisten vastuu ja erityistehtävä onkin rakentaa lapsen kasvatukseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvää yhteistä ymmärrystä. Ammattilaiset voivat hänen mukaansa auttaa vanhempia ymmärtämään, mikä on lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta olennaista (Rimpelä, 2013).

Vuorovaikutussuhteilla on suuri merkitys lapsen hyvinvointiin (Rimpelä, 2013). Siksi ei ole aivan yhdentekevää, miten opettaja kohtaa oppilaansa. Sainio, Pajulahti ja Sajaniemi (2020, s.12–14) kertovat teoksessaan hyvinvointipedagogiikan ajatuksesta ja luonnehtivat sitä saman aikaisesti sekä lapsilähtöiseksi että aikuisjohtoiseksi ajatusmalliksi. Aikuisjohtoisuudella voidaan siinä tarkoittaa kykyä havaita lapsen kehosta viestejä tunnetilojen vaihtumisesta ja taitoa reagoida niihin tarkoituksenmukaisesti. Lapsilähtöisyydellä puolestaan tarkoitetaan lapsen tuleamista kuulluksi ja nähdyksi juuri sellaisena kuin hän on (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi, 2020, s.12–14).

Hyvinvointipedagogiikan ajatusmalli ohjaa kohtaamaan lapsen yksilönä ja tunnistamaan lapsen tunteita sekä reagoimaan niihin. Hyvinvoinnin tukeminen voi tulkintani mukaan olla myös käytännöllisempää arjen asioissa ohjaamista. Jotta opettaja voi tukea lapsen hyvinvointia, on hänen ensin ymmärrettävä, millaiset asiat ovat lapsen hyvinvoinnille merkityksellisiä. Sainio, Pajulahti ja Sajaniemi (2020, s.11–12) pitävät hyvinvoinnin kannalta tärkeinä seikkoina riittävää unta, liikuntaa, ja ravintoa sekä sosiaalista vuorovaikutusta. He sanovat myös, että itsesäätelytaidot ovat hyvinvoinnin kannalta tärkeitä taitoja ja sosiaalinen ympäristö, joka tukee lapsen säätelytaitoja, on keskeisessä asemassa hyvinvoinnin kannalta (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, s.11). Rimpelän (2013) mukaan lapsen hyvinvointi vahvistuu säännöllisen arkirytmien kautta, jossa ruokailut, liikunta, uni ja valveilolaika rytmittyvät. Hänen mukaansa levon ja unen tarve korostuvat nyky-yhteiskunnassa, jossa informaatiotulva on suuri ja media ja internet kuormittavat aivoja (Rimpelä, 2013).

Pulkkinen (2013) on laatinut lapsen kehityksen, koulutuksen ja hyvinvoinnin kymmenen peruspilaria, jotka pohjautuvat kansainvälisen The Association for Childhood Education International järjestön vuonna 2012 laatimiin pilareihin. Pulkkinen laatimat pilarit on suunniteltu suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan olosuhteisiin ja ne on muotoiltu seuraavasti:

1. Turvallinen asuin- ja oppimisympäristö sekä mahdollisuus terveydenhuoltoon, vaatteisiin ja

ravitsevaan ruokaan. 2. Vahvat perheet sekä pysyvät ja rakastavat huoltajat. 3. Sosiaalinen vuorovaikutus ja ystävyyssuhteet. 4. Fyysinen aktiivisuus ja luova leikki. 5. Luonnon kunnioittaminen ja hoitaminen. 6. Itsensä ilmaiseminen musiikin, tanssin, draaman ja muiden taiteiden kautta. 7. Lapsen kaikkia kykyjä (kognitiivisia, fyysisiä, emotionaalisia, eettisiä) kehittävä kasvatus. 8. Yhteiskunta, joka tukee, huolehtii ja on lapsiystävällinen. 9. Kasvava itsenäisyys ja päätöksenteko sekä 10. Lasten ja nuorten mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan (Pulkkinen, 2013).

Tulkintani mukaan Pulkkisen (2013) peruspilarit tukevat Bronfenbrennerin (1979) kehitysteorian ajatusta lapsen hyvinvoinnin rakentumisesta. Bronfenbrennerin kehitysteoriassa lapsen hyvinvoinnin nähdään rakentuvan kehitysympäristöissä eri tasoilla ja Pulkkisen peruspilareissa lapsi nähdään yhteiskunnan jäsenenä, joka on riippuvainen läheisten aikuisten, mutta myös koko yhteiskunnan tuesta. Jos lapsen hyvinvoinnin tukemista tarkastellaan Pulkkisen (2013) peruspilareita peilaten, voidaan tulkintani mukaan ajatella, että tärkeintä on varmistaa perustarpeiden, kuten turvallisuuden ja välittämisen, riittävän ravinnon, vaatetuksen ja levon täytyminen. Myös muiden tarpeiden, kuten fyysisen aktiivisuuden, leikin, itsensä ilmaisun ja kaikkia kykyjä kehittävä kasvatuksen kautta hyvinvointi lisääntyy (Pulkkinen, 2013). Hyvinvoinnin tukeminen on siis lapsen huomioimista, kuuntelemista, hyvinvointitaitojen tukemista, virikkeiden tarjoamista ja kannustavan palautteen antamista, mutta myös rajojen asettamista arjen rutiinien toimivuuden varmistamiseksi.

Opettaja ei kuitenkaan voi ottaa kannettavakseen kodille kuuluvaa kasvatusvastuuta, vaan lapsen hyvinvoinnin tukeminen vaatii kasvatuskumppanuutta huoltajien kanssa (Rimpelä, 2013). Hyvinvointitaitoja voidaan opettaa koulussa (Ahtola, 2016). Tämä tulee ilmi myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2016). Opetussuunnitelman perusteiden laaja-alaisen osaamisen taitojen osiossa on kuvattu, millaisia itsestä huolehtimisen- ja arjen taitoja oppilaille tulee opettaa muun opetuksen ohessa. Näiden taitojen oppimisen kuvataan tapahtuvan tiedon lisäämisen ja vastuun antamisen kautta sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä (OPH, 2016). Ahtolan (2016) mukaan alakoulun puolella hyvinvointia käsitellään ympäristöopin oppiaineen osana ja yläkoulussa se kuuluu terveystiedon oppiaineen alle. Lisäksi hänen mukaansa hyvinvointiin liittyviä taitoja voidaan opiskella esimerkiksi äidinkielen sekä uskonnon ja elämäntutkimustiedon tunneilla. Tärkeä rooli on myös välituntitilanteilla (Ahtola, 2016).

Myös opettajan oma hyvinvointi voi Karppisen ja Pihlavan (2016) mukaan heijastua oppilaisiin. Siksi on heidän mukaansa tärkeää, että opettaja itse voi hyvin. Opettajien jaksamista voivat Karppisen ja Pihlavan mukaan kuormittaa esimerkiksi ympäröivän yhteiskunnan asettamat jatkuvat muospaineet, jotka eivät aina tue lapsen hyvinvoinnin edistämistä. Opettajan on heidän mukaansa luotava suhde niin yksittäiseen oppilaaseen kuin koko ryhmäänkin. Se voi toisinaan olla Karppisen ja Pihlavan mukaan haastavaa, koska jokainen oppilas tuo kouluun tullessaan mukanaan erilaisten tunteiden kirjon ja nähdyn tulemisen tarpeen. Opettaja voi tukea omaa jaksamistaan vaalimalla omassa yksityiselämässään hyviä ihmissuhteita, hoitamalla terveyttään ja fyysistä kuntoaan sekä nukkumalla riittävästi (Karppinen & Pihlava, 2016).

3.3 Aikaisempia tutkimuksia Lapset puheeksi -menetelmästä ja lapsen hyvinvoinnin tukemisesta

Lapset puheeksi -menetelmää ei ole tutkittu koulukontekstissa aikaisemmin, mutta terveydenhuollon piirissä tehdyissä tutkimuksissa menetelmästä on saatu hyviä tuloksia. Kerron tässä muutamista tuloksista lyhyesti. Lapset puheeksi -menetelmän soveltuvuutta ja vaikuttavuutta on tutkittu suomalaisessa terveydenhuoltojärjestelmässä kyselytutkimuksella (Solantaus ym., 2009). Tutkimukseen osallistui sekä lapsia että huoltajia perheistä, joissa menetelmää oli käytetty lasten tukemiseksi huoltajan sairastaessa masennusta. Tutkimukseen osallistuneiden kokemukset menetelmästä olivat myönteisiä. Huoltajat kokivat huolen määrän vähentyneen ja perheen sisäisen yhteisymmärryksen lisääntyneen. Lapset kertoivat, että voisivat suositella menetelmää myös muille (Solantaus ym., 2009).

Niemelä ja kollegat (2010) ovat tutkineet Lapset puheeksi -menetelmää ja Berdesleen perheinterventiota haastattelututkimuksella, jonka tarkoituksena oli selvittää terveydenhuollon työntekijöiden kokemuksia kyseisten menetelmien käytöstä perheiden kanssa, joissa toinen huoltajista sairastaa syöpää. Haastateltavien arviot menetelmistä perheiden tukemisessa olivat positiivisia (Niemelä ym., 2010). Tchernegovski (2015) on tutkinut Lapset puheeksi-verkkokurssin tehokkuutta terveydenhuollon työntekijöiden tietojen, taitojen ja asenteiden kehittämisessä perheiden kanssa työskenneltäessä sekä työntekijöiden näkemyksiä menetelmästä. Tutkimuksen mukaan kurssi lisäsi osallistujien kykyä tukea vanhemmuutta ja keskustella perheiden kanssa huolista (Tchernegovski, 2015).

Kallungin ja kollegoiden (2015) mukaan Raahen hyvinvointikuntayhtymässä Lapset puheeksi -menetelmää on käytetty laaja-alaisesti ja systemaattisesti vuodesta 2012 alkaen ja vuoden 2014 tilastot osoittavat merkittäviä muutoksia lastensuojelun toimintaluvuissa. Lastensuojeluilmoitusten määrä on vähentynyt 25 %, uudet lastensuojelun asiakkuudet ovat vähentyneet 58 % ja kiireelliset sijoitukset 33 %. Solantaus ja Niemelä (2016) sanovat, että Raahen esimerkki osoittaa, että Lapset puheeksi -menetelmän avulla lapsen ja nuoren hyvinvointia voidaan tukea jo ennen ongelmien ilmenemistä.

Clinical trialsin (9.9.2021) mukaan Lotta Allemand tekee parhaillaan väitöskirjatutkimusta Lapset puheeksi -menetelmän vaikuttavuudesta koulukontekstissa. Allemandin tutkimus tarkastelee tietokannan mukaan menetelmää siitä näkökulmasta, miten se soveltuu kouluympäristöön ja onko menetelmä koettu hyödyllisenä opettajan ja huoltajien taholta. Lisäksi tutkimus pyrkii tietokannan mukaan selvittämään, onko menetelmällä vaikutusta kodin ja koulun yhteistyöhön, oppilaan hyvinvointiin sekä opettajan ja oppilaan väliseen suhteeseen. Menetelmän sekundaariset vaikutukset huoltajien ja opettajan hyvinvointiin ovat myös tarkastelun kohteina (Clinical trials, 9.9.2021).

Lapsen hyvinvoinnin tukemista on tutkittu viime vuosina niin lapsen kuin aikuisenkin näkökulmista. Esimerkiksi Poikolainen (2014) on tutkinut lasten hyvinvointia lapsilähtöisesti monimenetelmä tutkimuksella. Tutkimuksen mukaan lapsen hyvinvointi rakentuu kodin ja koulun positiivisessa ilmapiirissä, kaverisuhteissa ja hyvinvointia tukevassa arjessa. Vuorovaikutussuhteissa lapset toivovat oikeudenmukaista ja ystävällistä kohtelua (Poikolainen, 2014). Thomasin ja kollegoiden (2016) tutkimuksen mukaan lapsen hyvinvointia tukee se, että heidän ikätoverinsa sekä lähellä olevat aikuiset tunnustavat heidät yksilöinä ja arvostavat heitä ja heidän työpanostaan. Tutkimukseen osallistui peruskouluikäisten lasten lisäksi opettajia ja rehtoreita (Thomas ym., 2016).

Fernströmin, Vuorisen ja Uusitalon (2021) tekemän tutkimuksen mukaan lapsen hyvinvointia voidaan koulussa lisätä auttamalla lasta löytämään omat vahvuutensa ja tukemalla osallisuuden kokemuksia. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena ja siihen osallistui kuudes- ja yhdeksäsluokkalaista lapsia. Myös Vuorisen, Hietajärven ja Uusitalon (2020) tutkimuksen mukaan vahvuuksien käyttäminen koulutyön tukena vahvistaa lapsen onnellisuutta, joka voidaan nähdä yhtenä hyvinvoinnin mittarina. Minkkisen (2015) tekemän kyselytutkimuksen mukaan opettaja voi tukea lapsen hyvinvointia puuttamalla kiusaamiseen ja luokassa ilmeneviin ongelmiin sekä tukemalla oppilaiden koulunkäyntiä sensitiivisesti ja

ammattitaitoisesti. Kyselytutkimuksessa vastaajina oli sekä peruskouluikäisiä lapsia että heidän opettajiaan (Minkkinen, 2015).

4 Tutkimuksen metodologinen tausta ja toteutus

4.1 Kerronnallinen tutkimusote

Tutkimusotteeni on kerronnallinen. Heikkisen (2018) mukaan termi kerronnallinen on yksi 2000-luvulla käytetyistä narratiivisuuden suomennoksista ja englanninkieliset sanat narrative (kertomus) ja narrate (kertoa) pohjautuvat latinankielisiin sanoihin narratio ja narrare. Hänen mukaansa 2000-luvun alussa narratiivisuuden synonyymeinä käytettiin Suomessa useita eri käsitteitä, kuten tarinallisuus, kerronnallisuus ja kertomuksellisuus, mutta 2000-luvun edetessä kerronnallisuus on vakiinnuttanut paikkansa narratiivisuuden suomennoksena (Heikkinen, 2018). Sen vuoksi myös tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä kerronnallisuus.

Kerronnallisen tutkimusotteen ymmärtämisen kannalta on hyvä avata vielä kaksi keskeistä termiä, tarina ja kertomus. Hänninen (2018) kuvaa tarinan ja kertomuksen käsitteitä esimerkin kautta, jossa lukijaa pyydetään ajattelemaan sanaa Tuhkimo. Sana tuo hänen mukaansa monien ihmisten mieleen tapahtumakulun, jossa sorretti hyväsydäminen nainen pääsee oman kauneutensa ja hyvien auttajien ansiosta prinssin puolisoiksi. Tällaista merkitysrakennetta voidaan kutsua Hännisen mukaan tarinaksi. Tarinasta esitetty tulkinta on hänen mukaansa kertomus (Hänninen, 2018). Heikkinen (2018) kirjoittaa, että kertomuksessa tapahtumien järjestys voidaan esittää myös ajassa taaksepäin etenevänä tai takaumia käyttäen. Näihin määrittelyihin pohjautuen käytän tässä tutkimuksessa termiä kertomukset, koska haastattelujen kautta syntynyt aineisto ei noudata kronologista järjestystä ja muistuttaa siksi enemmän kertomusta kuin tarinaa.

Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) kuvailevat kertomusta muutoksen kautta ja muutos onkin heidän mukaansa kertomuksessa se ydin, joka herättää mielenkiinnon tutkia asiaa. Heikkinen (2018) kuvailee kertomusta inhimilliseksi tulkinnaksi siitä, millaisena yksilö kokee elämän. Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005) mukaan kertomukset voivat olla tutkijan kiinnostuksen kohteena esimerkiksi siksi, että ne voivat auttaa menneisyyden ymmärtämisessä ja hallitsemisessa sekä tukea toimijoiden suuntautumista tulevaisuuteen. Kertomukset myös rakentavat ihmisten identiteettiä ja osoittavat, mikä on paikkamme maailmassa. Kertomusten kautta voidaan rakentaa luottamusta, ylläpitää ryhmiä sekä jakaa kokemuksia ja tehdä niistä ymmärrettäviä (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005).

Kertomusten käyttämistä tutkimuskohteena on myös kritisoitu. Hyvärinen (2017) mukaan kritiikki on kohdistunut kertomusten arvottavaan luonteeseen. Hän kuitenkin jatkaa, että tulkintojen tekeminen omista kokemuksista on oleellinen osa elämää ja ihmisenä olemista. Siksi ajattelen, kuten Hyvärinenkin, että kertomukset ovat oivia välineitä joidenkin asioiden tai ilmiöiden tutkimiseen. Puusan, Hännisen ja Mönkkösen (2020) mukaan kerronnallinen tutkimusote pohjautuukin ajatukseen, että kaikki inhimillinen elämä, kommunikaatio ja ihmisten väliset suhteet selittyvät ja järjestäytyvät ensisijaisesti tarinoiden tai kertomusten kautta. Hyvärinen (2017) sekä Creswell ja Poth (2013, s.110) sanovat, että kerronnallinen tutkimusote sopii hyvin sellaiseen tutkimukseen, jonka kautta halutaan tuoda esiin yksilöllisiä kokemuksia jostakin asiasta. Siksi ajattelen, että kerronnallinen tutkimusote on tässä tutkimuksessa erityisen hedelmällinen.

4.2 Kerronnallinen haastattelu

Kerronnallisella haastattelulla tähdätään kertomusten keräämiseen tutkimusaineistoksi (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005; Hyvärinen, 2017). Kerronnallisen haastattelun kautta kerätyt aineistot voivat olla pitkiä kokonaisuuksia, kuten elämäkertoja tai kohdistua johonkin tutkittavana olevan henkilön elämän osa-alueeseen tai ajanjaksoon (Hyvärinen, 2017). Tässä tutkimuksessa keskitytään tiettyyn opettajan työn osa-alueeseen, Lapset puheeksi -keskusteluun ja sen merkitykseen lapsen hyvinvoinnin tukemisessa.

Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) kuvailevat kerronnallista haastattelua tilanteeksi, jossa kysymyksillä pyritään saamaan aikaan kerronnallisia vastauksia, kertomuksia pyydetään ja niille annetaan tilaa ja aikaa. Heidän mukaansa tutkija voi haastattelukysymyksillään pyrkiä ohjaamaan haastateltavaa vastaamaan tietyllä tavalla. Esimerkiksi faktojen, mielipiteiden tai selitysten kysyminen ei välttämättä saa heidän mukaansa aikaan kertomusmuotoista vastausta. Siten kaiken suullisen aineiston tutkiminen ei myöskään ole kertomusten tutkimusta (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005). Otin nämä seikat huomioon haastattelukysymyksiä miettiessäni ja pyrin muodostamaan kysymyksiä, jotka tukevat kertomusten syntymistä. Haastattelurunko on liitetty työn loppuun (Liite 1).

Haastateltavia etsiessäni soitin erään länsisuomalaisen koulun rehtorille ja kysyin, osaisiko hän ehdottaa ketä voisin pyytää haastatteluun. Rehtori lupasi kysyä koulunsa opettajilta halukkuutta osallistua tutkimukseeni ja sainkin hänen kauttaan neljä vapaaehtoista haastateltavakseni. Tuomi ja Sarajarvi (2018, s.63) sanovat, että haastattelun aiheet tai kysymykset on hyvä antaa

haastateltaville jo etukäteen. Toimitinkin haastattelukysymykset haastateltaville etukäteen ja kerroin samalla anonymiteettiin ja aineiston käsittelyyn liittyvistä asioista. Yksi haastatteluista toteutettiin Zoomin välityksellä ja muut Teamsin kautta. Yksi haastateltavista halusi pitää kameran kiinni, joten kommunikoimme hänen kanssaan ainoastaan suullisesti. Muiden haastateltavien kanssa pidimme kamerat auki.

Myös Hyvärinen (2017) puhuu kerronnallisesta haastattelusta, mutta käyttää siitä termiä kertomushaastattelu. Hänen mukaansa haastattelijan rooli on kerronnallisessa haastattelussa kuunteleva ja empaattinen. Haastattelijalla voi Hyvärisen mukaan toistaa ja vahvistaa haastateltavan sanomia asioita. Tutkijan on hänen mukaansa pyrittävä johdattelemaan haastateltava aiheeseen ja heräteltävä häntä kiinnostumaan aiheesta kertomiseen. Koska haastattelijan rooli on kerronnallisessa haastattelussa kuunteleva, olisi Hyvärisen mukaan tärkeää, että haastattelijalla sietäisi hyvin hiljaisuutta. Hän jatkaa, että haastattelijalla olisi hyvä tuoda oma kiinnostuksensa aiheeseen esiin jo ennen haastattelua ja antaa haastateltavalle kuva siitä, että haastateltava on tilanteessa asiantuntija, jonka ajatuksista haastattelijalla on kiinnostunut. Ennen haastattelun alkua olisi hyvä jutella ensin vähän aikaa epävirallisesti, jotta myös haastateltava saa tilaisuuden havainnoida haastattelijaa (Hyvärinen, 2017).

Haastattelutilanteeni eivät sujuneet aivan Hyvärisen (2017) edellä kuvattujen periaatteiden mukaisesti. Tiedostin, että haastateltavieni arki on kiireistä ja halusin siksi häiritä heitä mahdollisimman vähän aikaa, joten menimme haastattelutilanteessa suoraan asiaan. Haastateltavat eivät siis päässeet virittäytymään aiheeseen tai havainnoimaan minua haastattelun alussa. Creswellin ja Pothin (2013, s.112–113) mukaan kerronnallisessa tutkimuksessa tutkimustilanne voi olla yksipuolinen, jolloin ainoastaan tutkimuksen kohteena olevat ovat äänessä tai vuorovaikutukselliset, jolloin tutkija on vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa. Tässä tutkimuksessa haastattelutilanne oli vuorovaikutuksellinen, koska tutkimuskohteena oleva menetelmä sai haastateltavien mielessä aikaan melko lyhyttä kerrontaa ja haastattelua oli siksi ohjailtava eteenpäin uusien kysymysten kautta. Tarkentavilla kysymyksillä pyrin myös saamaan aineistosta syvällisemmän. Huomasin haastattelujen kuluessa myös, että minun oli vaikeaa sietää hiljaisuutta. Siinä asiassa kuitenkin havaitsin kehittyväni haastattelujen myötä.

Sain kaikki haastattelut pidettyä yhden viikon aikana, joten minulla oli myöhemmissä haastatteluissa vielä tuntuma siitä, miten aikaisemmat haastattelut olivat sujuneet. Ensimmäinen haastattelu jännitti kaikkein eniten ja pohdin sen jälkeen paljon sitä, osasinko

haastattelijana toimia oikein joka tilanteessa ja oliko oma osallistumiseni haastattelutilanteessa riittävän neutraalia. Oloani huojensi kuitenkin se, että kuten Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) toteavat, kerronnallisen haastattelun toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa, vaan tulokset voivat olla tärkeitä ja kiinnostavia, vaikka haastattelu olisi toteutettu jollain mittapuulla ”väärin”. Ensimmäinen haastattelu antoi minulle varmuutta ja kaikkien neljän haastattelun kautta opin paljon haastattelujen tekemisestä.

Aineistoni koostuu neljästä haastattelusta. Kaikki haastateltavani ovat luokanopettajia. Olen nimennyt haastateltavat Usvaksi, Ruskaksi, Pajuksi, ja Utuksi. Kaikki haastateltavat ovat osallistuneet Lapset puheeksi -menetelmäkoulutukseen ja yksi haastateltavista on lisäksi toiminut opettajien Lapset puheeksi -menetelmäkouluttajana. Yksi haastateltavista työskentelee viidennen luokan pienryhmän opettajana. Hänen ryhmässään on kuusi oppilasta, joilla on jokaisella joko tehostetun tai erityisen tuen päätös. Kahdella haastateltavalla on kummallakin opetettavana yleisopetuksen kolmasluokka ja yksi haastateltavista toimii yleisopetuksessa kuudennen luokan opettajana.

Lapset puheeksi -keskustelu on ollut haastateltavilla käytössä kolmesta kahdeksaan vuotta. Haastateltavilla on ollut hieman erilaisia käytäntöjä siinä, kuinka usein he ovat Lapset puheeksi -keskustelua oppilaidensa ja näiden huoltajien kanssa käyneet. Yksi haastateltavista on käyttänyt menetelmää jokaisen oppilaan huoltajan kanssa vähintään kerran vuodessa, mutta kaikkina kertoina menetelmää ei ole noudatettu ihan sanatakkasti. Toinen haastateltava on käyttänyt Lapset puheeksi -menetelmää siten, että Lapset puheeksi -keskustelut on käyty kaikkien oppilaiden kanssa kunnan silloisen ohjeistuksen mukaisesti noin joka toinen vuosi. Kolmas haastateltava on käyttänyt Lapset puheeksi -menetelmää vain muutamia kertoja, mutta menetelmän runko on ollut hänellä myös muissa keskusteluissa ”keskustelunohjaajana”. Neljäs haastateltava on käynyt keskustelut kunnan silloisen ohjeistuksen mukaisesti vähintään joka toinen vuosi jokaisen oppilaan kanssa, välillä useamminkin.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että varsinaisen Lapset puheeksi -keskustelun lisäksi menetelmän keskustelurunko on ollut heillä käytössä myös muissa keskusteluissa sopivaksi räätälöitynä. Pitämäni haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin ja aineistoksi kertyi yhteensä 62 sivua litteroitua tekstiä, kun fontti oli Times New Roman, kirjasinkoko 12 ja riviväli 1,5.

4.3 Aineiston analyysi

Tein kolmen ensimmäisen haastattelun analyysit rinnakkain ja neljännen vasta puoli vuotta myöhemmin palattuani äitiyslomalta. Käytin neljännen haastattelun analysoinnissa samoja tapoja, kuin kolmen ensimmäisenkin kanssa. Ruusuvuori ja Nikander (2017) sanovat, että analyysin alussa aineisto on muutettava kirjalliseen muotoon eli litteroitava. Litteroinnin tarkkuutta mietittäessä tulee heidän mukaansa huomioida se, millaisia analyysitapoja käytetään ja mikä on tutkimuskysymys. Aineisto myös muutetaan litteroidessa sellaiseen muotoon, ettei haastateltavia voi tunnistaa siitä (Ruusuvuori & Nikander, 2017). Nämä seikat huomioiden aloitin aineiston analysoimisen litteroimalla haastatteluaineiston sanatarkasti ja poistamalla aineistosta tunnistetiedot. Tutkimuskysymyksen ohjasi minua tarkastelemaan aineistoa siitä näkökulmasta mitä asioita haastateltavat kertovat, eikä niinkään siitä, miten niistä kerrotaan, joten en lähtenyt tekemään hirveän tarkkaa litterointia. Merkitsin tauot puheessa kolmella pisteellä, eli litteroinnista ei käy ilmi, minkä pituinen tauko on kyseessä. Käytin litteroinnissa apuna Express scribe-ohjelmaa.

Sen jälkeen aloin tutustua aineistooni sisällönanalyysin keinoin. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysin käsitettä voidaan käyttää tarkoittaen jotakin tiettyä analyysitapaa tai toisaalta väljänä tulkintakehyksenä, jolloin lähes mikä tahansa aineiston sisällön analysoiminen ja sen uskottava kuvaaminen voidaan nimetä sisällönanalysoimiseksi. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysillä tarkoitetaan aineiston raaka-analyysiä eli aineistoon tutustumista, havaintojen tekemistä ja aineiston rajaamista. Aloitin aineiston tutustumisen lukemalla aineistoa useaan kertaan läpi. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää osata rajata aineisto siten, että valittua ilmiötä voidaan tarkastella mahdollisimman syvällisesti. Aineistoa lukiessani havaitsin, että se sisältää jonkin verran sellaista kerrontaa, joka ei liity Lapset puheeksi -keskusteluun. Rajasin siis aineistoani siten, että keräsin toiseen tiedostoon kaikki sellaiset kohdat, jotka tuntuivat merkityksellisiltä Lapset puheeksi -keskustelun kannalta. Käytännössä aineistosta karsiutui tässä vaiheessa pois sellaiset kohdat, joissa puhuttiin jostakin muusta, kuin haastattelukysymyksiini liittyvistä asioista. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi haastateltavien kertomukset omasta graduntekoprosessistaan tai muut jutustelut ajankohtaisista aiheista.

Halusin käyttää aineistoni analysoinnissa myös toisenlaisia analyysitapoja saadakseni analyysiä syvennettyä ja kohdistin seuraavaksi huomioni kerronnallisen tutkimuksen analyysitapoihin. Creswell ja Poth (2013, s.112–113) sanovat, että kerronnallista aineistoa voi lähestyä joko

tarkastelemalla, mitä teemoja kertomuksissa esiintyy tai tutkimalla kertomusten muotoa. Valitsin analysointitavaksi temaattisen analyysin. Se sopii Riessmanin (2008, s.53) mukaan analysoitavaksi silloin, kun kiinnostus kohdistuu aineiston sisältämiin teemoihin, eikä niinkään kertomisen tapaan tai muotoon. Moilanen ja Räihä (2018) sanovat, että teemoittamisessa aineistoa pelkistetään ja siitä pyritään etsimään olennaisimmat asiat. Heidän mukaansa tutkijan on pyrittävä löytämään tekstin keskeiset merkitykset ”rivien välistäkin”. Luin aineistoa uudelleen läpi ja kirjoitin ylös teemoja, joita haastateltavien puheet käsittelivät. Teemoja muodostaessani pyrin pitämään mielessäni Moilasan ja Räihän (2018) varoituksen, jonka mukaan teemoittamisessa on vaarana, että tutkija alkaa muodostaman sellaisia teemoja, joita aineistossa ei ole. Tarkastelin heidän ohjeensa mukaisesti aineistoa luomieni teemojen näkökulmasta useaan kertaan ja pyrin löytämään mahdollisia ristiriitoja aineiston ja teemojen väliltä.

Nimesin teemat seuraavasti: 1. Lapset puheeksi -keskustelu opettajan työkaluna, 2. Lapset puheeksi -keskustelun hyvät ja huonot puolet, 3. Lapset puheeksi -keskustelu oppimisen näkökulmasta, 4. Lapset puheeksi -keskustelu oppilaan näkökulmasta, 5. Lapset puheeksi -keskustelu hyvinvoinnin näkökulmasta, 6. Lapset puheeksi -keskustelu opettaja-oppilas-suhteen näkökulmasta, 7. Kodin ja koulun yhteistyö Lapset puheeksi -keskustelun kautta sekä 8. Vahvuuksien huomioiminen Lapset puheeksi -keskustelussa. Lajittelin aineiston sen mukaan, millaisia teemoja kukin aineiston osa tulkintani mukaan sisälsi. Samalla merkitsin jokaisen haastateltavan puheet omalla värillään, jotta minun on helpompi hahmottaa, kenestä haastateltavasta on kyse. Osa aineistosta poimimistani lainauksista oli sellaisia, että niistä oli havaittavissa useampi eri teema, joten jotkut aineistokatkelmista päätyivät useamman eri teeman alle.

Eri teemojen alle kerättyjä lainauksia tarkastellessani havaitsin, että lapsen hyvinvoinnin tukeminen oli joko suorasti tai epäsuorasti läsnä suurimmassa osassa lainauksia. Tämä havainto ei tullut minulle yllätyksenä, koska tiesin, että Lapset puheeksi -menetelmä tähtää lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen. Haastattelukysymykseni olivat kuitenkin niin avoimia, että en pitänyt asiaa etukäteen itsestään selvänä. Kiinnostukseni oli ennen tutkimuksen aloittamista kohdistunut Lapset puheeksi -keskusteluun kokonaisvaltaisemmin, mutta aineistoon tutustuessani aloin kiinnostua enemmän nimenomaan hyvinvoinnin osa-alueesta. Siksi valitsin tarkemman analyysin kohteeksi ne kohdat, jotka käsittelivät Lapset puheeksi -keskustelua hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta. Tässä vaiheessa tarkemman analyysin ulkopuolelle rajautuivat siis kohdat, joissa haastateltavat kertoivat Lapset puheeksi -

keskustelusta oppimisen ja opettamisen sekä oppilaan näkökulmasta. Tein rajauksen siksi, että kokonaisuudessaan aineisto olisi ollut liian laaja tarkasteltavaksi syvällisesti tässä tutkimuksessa.

Rajauksen jälkeen aloin tarkastella rajattua aineistoani tarkemmin. Tutkin hyvinvointiin liittyviä aineistokatkelmia ja pohdin, mitä asioita ne sisältävät. Merkitsin jokaisen katkelman perään värikoodatut tiivistykset lainauksen sisältämistä aiheista. Valitsin tiivistyssanoiksi seuraavat sanat: oppilaantuntemus, tukeminen, yhteistyö, hyvinvointi, sitoutuminen, lapsen tuntemus, perheen tuntemus ja vuorovaikutus. Seuraavaksi ”puhdistin” aineistoa Riessmanin (2008, s.57) esimerkin mukaisesti, eli poistin aineistokatkelmista sanojen toiston ja epäselvät kohdat. Tekstin ”puhdistamisen” tavoitteena on saada teksti helpommin luettavaan muotoon (Riessman, 2008, s.58). Lisäksi tiivistin lainauksia, jotta niistä tulee esiin se ydinsanoma, minkä haastateltava on halunnut tuoda ilmi. Alla olevassa lainauksessa Utu kertoo menetelmästä tiedonvälittäjänä opettajan ja huoltajien välillä:

”Ja se...ettäkö tuo auttaa tunnistamaa toki nii opettajaa mutta auttaa niitä vanhempiaki tunnistamaan että mistä voi syntyä niitä asioita, mitkä...tulis myöhemmi sitte isoiksi haasteiksi.” Utu (Oppilaantuntemus) (Lapsen tuntemus) (Tukeminen)

Tämä vaihe auttoi minua jäsentämään aineistoa omassa mielessäni tarkemmin ja helpotti niiden asioiden havaitsemista, joita haastateltavat pitivät lapsen hyvinvoinnin tukemisessa tärkeänä. Seuraavaksi aloin tarkastella lainauksia ikään kuin kauempaa ja pohtia, mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia haastateltavien merkityksenannoissa ilmenee. Havaitsin, että tietyt hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät teemat olivat löydettävissä kaikkien haastateltavien haastatteluista jossakin muodossa. Haastateltavat kuvasivat lapsen hyvinvoinnin tukemisen kannalta merkittäviksi seikoiksi kodin ja koulun yhteistyötä sekä oppilaantuntemusta, ja heidän mukaansa Lapset puheeksi -keskustelu tuki näitä seikkoja. Lisäksi kaikki haastateltavat puhuivat Lapset puheeksi -keskustelun työläydestä ja byrokraattisuudesta. Muodostin tämän tarkastelun pohjalta neljä teemaa, jotka kuvaavat aineiston keskeistä sisältöä. Muodostetut teemat kuvaavat siis opettajien kertomuksia Lapset puheeksi -keskustelusta hyvinvoinnin tukemisen menetelmänä.

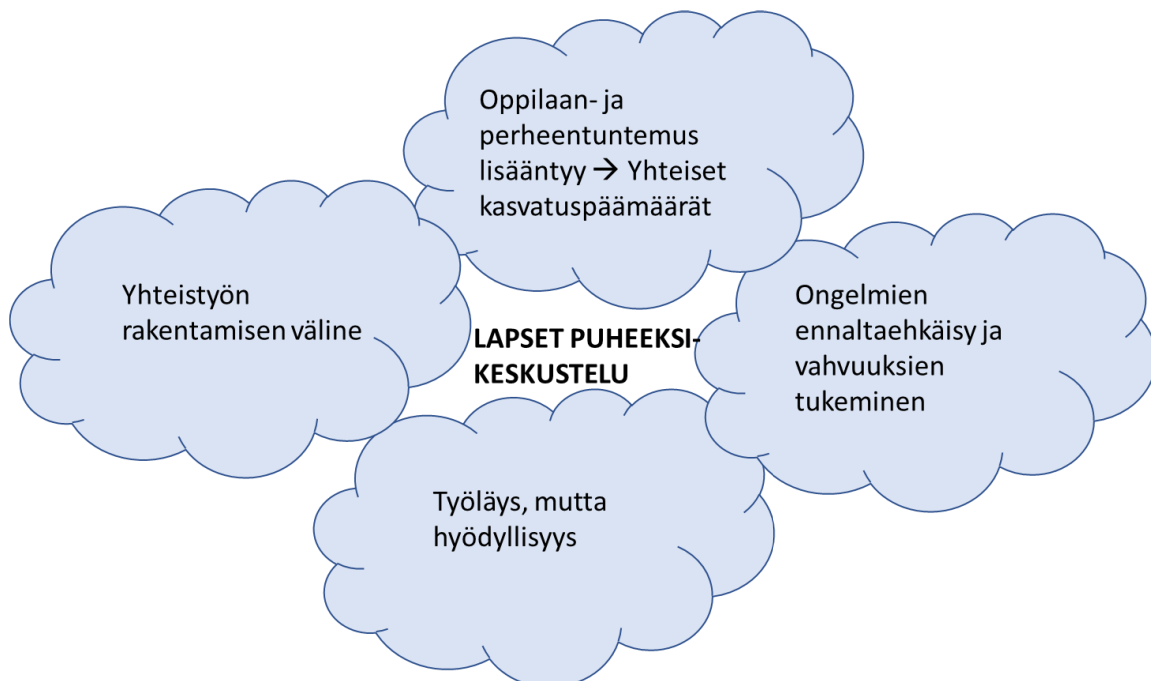
Nimesin teemat seuraavasti: Lapset puheeksi -keskustelu kodin ja koulun yhteistyön rakentajana, Lapset puheeksi -keskustelu oppilaantuntemuksen lisääjänä, Lapset puheeksi -keskustelu, työläs mutta hyödyllinen menetelmä tukea lapsen hyvinvointia sekä Lapset puheeksi -keskustelun merkitys lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. Teemojen muodostamisen

jälkeen analyysini noudatteli Riessmanin (2008, s.57) kuvaaman teema-analyysin vaihetta, jossa haastateltavien kertomuksista kootaan katkelmia kunkin teeman alle ja niiden merkityksiä analysoidaan ja tulkitaan. Kokosin myös Riessmanin esimerkin tavoin aineistokatkelmien väliin aikaisempaa kirjallisuutta, jota vasten peilasin aineistoani. Jokaiseen teemaan on kerätty katkelmia jokaisen haastateltavan haastatteluista. Pyrin muodostamaan temaattisen analyysin tulokset siten, että ne etenevät loogisessa järjestyksessä. Tarkastelin alkuperäistä litteroitua aineistoani useaan kertaan siitä näkökulmasta, löytyykö aineistosta vielä joitakin kiinnostavia yksityiskohtia valitsemini teemoihin.

5 Tulokset

Opettajien haastatteluissa Lapset puheeksi -keskustelu nähdään hyvänä, vaikkakin työlläänä menetelmänä tukea lapsen hyvinvointia. Tukemisen ei kuitenkaan kerrota tapahtuvan ainoastaan Lapset puheeksi -keskustelutilanteessa, vaan keskustelu nähdään yhteistyön avaimena, joka mahdollistaa opettajan ja huoltajien välisen yhteistyön ja tutustuttaa osapuolia toisiinsa. Yhteistyö ja tutustuminen auttavat opettajaa ja huoltajia yhteisten kasvatuspäämäärien asettamisessa sekä tekevät ongelmien ennaltaehkäisyn ja vahvuuksien tukemisen mahdolliseksi. Lapset puheeksi -menetelmän kerrotaan vievän aikaa enemmän kuin perinteisen ”vanhempainvartin”, mutta lapsen hyvinvoinnin kannalta katsottuna ajan ei koeta menevän hukkaan.

Kuviossa 1. kuvataan, miten Lapset puheeksi -keskustelu auttaa opettajaa lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. Lapset puheeksi -keskustelu on rakentamassa hyvää yhteistyötä opettajan ja huoltajien välille. Sen myötä molemmat osapuolet saavat tietoa lapsesta ja hänen arjestaan eri kehitysympäristöissä. Yhteisten kasvatuspäämäärien asettaminen on näin helpompaa. Lapset puheeksi -keskustelu auttaa opettajaa ja huoltajia ennaltaehkäisemään lapsen ongelmia ja tukemaan hänen vahvuuksiaan ja mahdollisia haavoittuvuuksiaan.

Kuvio 2 Lapset puheeksi -keskustelu lapsen hyvinvoinnin tukemisen menetelmänä opettajien kertomuksissa

Seuraavissa alaluvuissa on kuvattu Lapset puheeksi -keskustelun merkitystä lapsen hyvinvoinnin tukemisessa neljän eri teeman kautta. Kolme ensimmäistä teemaa käsittelee aihetta omista näkökulmistaan ja neljänteen teemaan on koottu laajempi näkökulma Lapset puheeksi -keskustelun merkityksestä lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. Teemat ovat seuraavat: Lapset puheeksi -keskustelu kodin ja koulun yhteistyön rakentajana, Lapset puheeksi -keskustelu oppilaantuntemuksen lisääjänä, Lapset puheeksi -keskustelu, työläs mutta hyödyllinen menetelmä tukea lapsen hyvinvointia sekä Lapset puheeksi -keskustelun merkitys lapsen hyvinvoinnin tukemisessa.

5.1 Lapset puheeksi -keskustelu kodin ja koulun yhteistyön rakentajana

Haastatteluissa kodin ja koulun yhteistyötä pidettiin tärkeänä osana opettajan työtä ja Lapset puheeksi -keskustelun kerrottiin tukevan sitä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2016) kasvatusyhteistyö, jota tehdään kodin ja koulun välillä, nähdään niin yksittäisen oppilaan, kuin koko kouluyhteisön turvallisuutta ja hyvinvointia edistävänä tekijänä. Myös tässä tutkimuksessa haastateltavat puhuvat useaan kertaan yhteistyön tärkeydestä. Paju nostaa esiin yhteistyön merkityksen lapsen kehityksen näkökulmasta.

”Aina jotenki mummielesä tärkeä asia on ollu se, että vanhempien kans ku tehhää yhteistyötä nii se lapsiki mennee eteenpäi ja kehittyi.” Paju

Pajun kuvauksesta voi päätellä, että hän pitää opettajan ja huoltajien yhteistyötä erittäin tärkeänä lapsen kehitykselle. Yhteistyön merkitystä on nostettu esiin myös aikaisemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Orell, 2020). Ruskan mukaan yhteistyö antaa opettajalle ja huoltajille mahdollisuuden tutustua toisiinsa ja sen myötä lapsen tukeminen on helpompaa

”Mää niinkö aattele että se (yhteistyö) on tosi tärkeä asia tässä työssä...et mä tietyllä tapaa tunnen oppilaitteni vanhemmat ja tunnen myös oppilaan ja he tuntee minut.... niin se jotenki niinkö antaa minusta sen pohjan...että me voijaa sitte yhdessä niinkö justa tukia sitä sen lapsen hyvinvointia ja kasvamista sitte parhaalla mahollisella tavalla.” Ruska

Ruskan kertomuksesta käy ilmi, että hän pitää huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä tärkeänä osana omaa opettajan työtään. Hän kertoo kokeneensa Lapset puheeksi -keskustelun hyvänä työkaluna yhteistyön rakentamisessa, koska se ohjaa opettajaa ja huoltajia tasavertaiseen kanssakäymiseen antamalla molemmille osapuolille mahdollisuuden kertoa asioista omasta näkökulmastaan.

”Vanhempienki kohtaaminen on jollain lailla erilaista, kun käyää sitä lapset puheeksi keskustelua...ku se keskustelurunko lähtee siitä että, vanhemmat kertoo kodin näkökulmasta asioita ja opettaja kertoo koulun näkökulmasta ni, seo ollu hirvee hyvä.”

Ruska

Ruskan kuvauksesta välittyy ajatus siitä, että huoltajat ovat asiantuntijoita lapsen kotiasioihin liittyen ja opettaja tuntee lapsen koulunkäyntiin liittyvät seikat. Lapset puheeksi -keskustelussa tärkeänä lähtökohtana pidetään Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan osapuolten molemminpuolista kunnioitusta ja arvostusta. Työntekijän, joka tässä tapauksessa on opettaja, tulee tuoda esiin kaikki ammatillinen tietonsa ja osaamisensa, joka voi olla perheen kannalta hyödyllistä. Huoltajat puolestaan tuovat yhteiseen keskusteluun oman asiantuntemuksensa lapsen asioista (Solantaus & Niemelä, 2016). Ruska kuvaa Lapset puheeksi -keskustelua työvälineeksi, joka tukee kodin ja koulun avointa ja luottamuksellista suhdetta.

”Se on loistava väline siihen...että yhteistyö vanhempien kanssa on tiiviimpää, se on avoimempaa ja jollaililla siinä on aika matala kynnyks olla sinne koteihin yhteydessä, koska se Lapset puheeksi -keskustelu luo semmosen pohjan...sinne työlle.” Ruska

Ruskan sitaatista voi päätellä, että avoin ja luottamuksellinen suhde kodin ja koulun välillä ei ole itsestäänselvyys. Ruskan mukaan Lapset puheeksi -keskustelu madaltaa kynnystä olla lapsen asioissa yhteydessä kotiin. Opettajan ja huoltajien välisen suhteen haasteista kertoo myös Utu. Hänen mukaansa vaikeista asioista puhuminen huoltajien kanssa voi luoda tunteen, että opettaja ja huoltaja ovat tilanteessa toisiansa vastaan. Lapset puheeksi -keskustelun lokikirja tukee Utun mukaan tasaveroista kanssakäymistä olemalla ikään kuin ”ulkopuolinen keskustelunjohtaja” tilanteessa.

”Vanhempien kanssa käyää vaikeita keskusteluja jostaki vaikeasta aiheesta niin siinä saatetaan vähän kokea että... ollaan niinku vanhempia vastaan tai vanhemmat on opettajia vastaan... mun mielestä tuo (Lapset puheeksi -keskustelu) on semmonen... työkalu, millä ehkä päästään... helpommin sille samalle puolelle. Että me ollaan...samalla puolella tässä asiassa ja yritetään niinku löytää yhteisiä työkaluja siihen että miten sen lapsen tulevaisuus menis paremmin...se (lokikirja)on ikään kuin ulkopuolinen keskustelunjohtaja siinä tilanteessa nii mun mielestä se...auttaa sitä neutraalia lähestymistä...niihin asioihin.” Utu

Utu kuvauksesta voi päätellä, että huoltajien ja opettajan välinen yhteistyö voidaan toisinaan kokea todella haastavaksi. Hänen mukaansa on tärkeää saada luotua tunne, että lapsen asioissa ollaan samalla puolella. Kodin ja koulun yhteistyön rakentamisen haasteellisuutta on kuvattu

myös Blombergin (2008) tutkimuksessa, jossa opettajat kertoivat luottamuksellisen ja ymmärtäväisen suhteen muodostamisen huoltajien kanssa olevan haastavaa. Suhdetta hiertävät opettajien kokemuksen mukaan sellaiset tilanteet, jossa huoltajat eivät huolehdi riittävästi lapsen säännöllisestä koulunkäynnistä ja kasvattamisesta (Blomberg, 2008).

Utun kertoo, että on joutunut keskustelemaan huoltajien kanssa siitä, millainen rooli kasvattajalla tulisi kasvatettavaansa nähden olla. Esimerkiksi ruutuaikojen määrittelyssä on Utun mukaan joillakin vanhemmilla ongelmia, ja he saattavat asettua lapsen kaverin asemaan unohtaen oman asemansa kasvattajana.

”Osan kanssa joutu sitten keskustelemaan myös siitä, että se vanhemman tehtävä ei välttämättä aina ole olla se kaveri siinä tilanteessa, että se on kuitenkin se aikuinen joka ne rajat tekkee sielä kotona.” Utu

Utun kuvauksesta heijastuu kokemus siitä, että osalle huoltajista rajojen asettaminen on vaikeaa. Utu kertoo keskustelleensa huoltajien kanssa myös siitä, miten lapsen vastaväitteisiin pitäisi suhtautua huoltajana. Hänen mukaansa on ollut hämmentävää, että on joutunut keskustelemaan sellaisista asioista huoltajien kanssa. Hän kertoo, että keskusteluja olisi ollut paljon vaikeampaa käydä ilman Lapset puheeksi -keskustelun lokikirjaa.

”Piti aika pitkälle myös opastaa siihenki että ku se lapsi ei siltikään suostu. Että niin, se ei välttämättä siihen suostu, mutta kyllä siihen keinot löytyy että miten aikuinen voi osottaa, että tässä on seinä tässä kohassa. Että tästä ei keskustella enää. Hullulta tuntu että joutu keskustelemaan osan kanssa ihan niin pitkälleki siitä...ilman sitä lapset puheeksi-paperia siinä pöyvällä nii se ois ollu paljo vaikeampi käyä se keskustelu.” Utu

Utu käyttää sitaatissa sanaa *opastaa*, joka kuvastaa ajatusta, että hänen on kasvatuksen ammattilaisena ohjattava huoltajia lapsen kasvattamiseen liittyvissä asioissa. Sitaatista voi myös havaita turhautumista siitä, että vanhemmat eivät uskalla vetää rajoja lapsen toiminnalle ja se voi vaikuttaa haitallisesti lapsen hyvinvointiin. Myös Blombergin (2008) tutkimuksessa kuvataan opettajien joutuvan toisinaan asettamaan huoltajille vaatimuksia, jotta nämä huolehtisivat lapsestaan lapsen ikätason vaatimalla tavalla.

Lapset puheeksi -keskustelu toimii Utun mukaan siten, että kysymyksissä edetään kohta kohdalta ja näin huoltajat saavat itse kertoa mahdollisista ongelmakohtista sitä mukaa, kun ne tulevat keskustelun lokikirjassa puheeksi. Vaikeista asioista on Utun mukaan helpompi jatkaa keskustelua, koska huoltajat ovat itse ne opettajalle kertoneet.

”Se menetelmä myös ohjaa siihen että...kysytään siltä vanhemmalta ensin että no miten sinä aattelet tämän, niin se vanhempi nostaa niitä asioita esille, nii silloin itellä on myös helpompi keskustella siitä vaikka se oiski vaikea koska se (vanhempi) on ite sen sanonu... Siinä (Lapset puheeksi -lokikirjassa) on monta semmosta kohtaa mitkä...tommosessa rennossa keskustelussa vanhempien kanssa nii saattas olla vaikea ottaa esille.” Utu

Myös tästä Utun kuvauksesta heijastuu opettajan ja huoltajien välisen suhteen jännitteisyys ja opettajan kantama vastuu keskustelun sujumisesta. Sitaatista voi päätellä, että Utu pyrkii opettajana ohjailemaan keskustelua mahdollisimman neutraalisti ja rakentavasti, jotta yhteistyö sujuisi ongelmitta huoltajien kanssa. Vastuunkantaminen yhteistyön sujumisesta on linjassa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa, jossa opetuksen järjestäjä nähdään vastuullisena osapuolena yhteistyön rakentamisessa (OPH, 2016).

Haastateltavat kuvaavat Lapset puheeksi -keskustelun lokikirjan ohjaavan keskustelua siten, että keskustelusta hyötyvät opettajan lisäksi myös huoltajat. Ruska kertoo vanhempien saavan keskustelun kautta tietoa kouluarjesta ja Utu kuvailee menetelmän auttavan vanhempia tunnistamaan mahdollisia tulevia haasteita.

”Se lähtökohta on se semmonen tasavertanen keskustelu...uskon kyllä että myös vanhemmat saa...paljo laajemman kuvan siitä...kouluarjesta.” Ruska

”Tuo auttaa tunnistamaa toki nii opettajaa mutta auttaa niitä vanhempiaki tunnistamaan että mistä voi syntyä niitä asioita, mitkä tulis myöhemmi sitte isoiksi haasteiksi.” Utu

Ruskan sitaatissa Lapset puheeksi -keskustelun kuvataan tukevan tasavertaista keskustelua, jota hän pitää tärkeänä. Ruskan näkemys on linjassa Blombergin (2008) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan kodin ja koulun yhteistyö koetaan hyödyllisemmäksi silloin, kun opettajalla ja huoltajilla on tasavertainen suhde. Utun sitaatista kuvastuu ajatus, että myös huoltajien on tärkeää saada tietoa lapsen kouluarjesta ja sen sujuvuudesta tai haasteista. Huoltajien auttaminen lapsen tukemisessa onkin yksi Lapset puheeksi -keskustelun päämääristä. Solantaus ja Niemelä (2016) sanovat, että Lapset puheeksi -keskustelun tarkoituksena on auttaa huoltajia löytämään keinoja, joilla he voivat tukea lastensa hyvinvointia.

Haastateltavien kertomuksista kuvastuu näkemys, että kodin ja koulun aikuisten tekemä yhteistyö on merkittävässä roolissa lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. Vaikka haastateltavien kertomuksissa puhutaan myös yhteistyön jännitteisyydestä ja haasteista, yhteistyön toimivuuden eteen halutaan tehdä työtä. Se kuvastaa vahvaa halua toimia lapsen parhaaksi.

5.2 Lapset puheeksi -keskustelu oppilaantunte muksen lisääjänä

Haastateltavat puhuivat haastatteluissa oppilaantunte muksesta ja sen merkityksestä oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa. Heidän mukaansa Lapset puheeksi -keskustelu toimii hyvänä tutustumisvälineenä niin opettajan ja huoltajien kuin opettajan ja oppilaankin välillä. Usva, Ruska ja Utu kertovatkin hyötyvänsä Lapset puheeksi -keskustelusta eniten silloin, kun vasta opettelevat tuntemaan oppilaitaan. Ruska kertoo, että Lapset puheeksi keskustelun kautta suhde lapseen ja hänen vanhempiansa muodostuu erilaiseksi, kuin lyhyemmän keskustelun kautta. Utu kertoo, että keskustelun kautta saa kuvan lapsen ”kotiminästä”.

”(Lapset puheeksi -keskustelu) auttaa tosi paljon siinä...alussa ko opettelee...lapsia tuntemaan...mää tutustun siihen perheeseen ja mää tutustun siihen lapseen ja alanniinkö hahmottaa sitä kokonaiskuvaa mikä on.” Usva

”Se suhde muodostuu sillälailla iha erilaiseksi ko niitä keskusteluja on käyty läpi kuin että jos en ois niitä ihmisiä nähnyt tai... ois ollu se... lyhyt keskustelu.” Ruska

”Pääsee niinkun tutustumaan ihan eri tavalla niihin vanhempiin ja siihen että...mikä se on sen lapsen...kotiminä.” Utu

Usvan kuvauksesta voi päätellä, että hän pitää lapsen ja perheeseen tutustumista tärkeänä lapsen kokonaistilanteen hahmottamisen kannalta. Myös Ruskan kuvauksesta käy ilmi, että hän haluaa luoda läheisen suhteen oppilaisiin ja heidän huoltajiinsa. Utun kuvauksessa käytetään sanaa ”kotiminä” ja se kuvaa ajatusta, että lapsi käyttäytyy usein kotona eri tavalla kuin koulussa. ”Kotiminän” tunteminen voi Utun kuvauksen mukaan auttaa opettajaa tutustumaan lapseen perusteellisemmin.

Paju kertoo havainneensa, että Lapset puheeksi- keskustelu vahvistaa opettajaoppilassuhdetta ja antaa opettajalle työkaluja toimia myös introverttien ja ujojen oppilaiden kanssa. Hän kertoo kokeneensa menetelmän auttavan erityisesti esimurrosikäisiin lapsiin tutustumisessa.

”Lapset puheeksi -keskustelun kautta myös semmosia...ujompia tai introvertimpiä oppilaita nii on sitte ite ymmärtänyt jotenki niitä enemmän ja sitte meillä on ollu niinku syvempi suhde sen jälkeen ku on...itekki ymmärtänyt ja päässyt jotenki puolitiehe vastaan siinä. Ehkä erityisesti silloin ku ne on ollu siinä esimurkkuiässä semmosia kutosluokkalaisia...ni so vaikuttanu.” Paju

Pajun sitaatissa kuvataan, että kun opettaja tuntee lapsen paremmin, hänen on helpompi ”tulla puolitiehen vastaan” eli ymmärtää, millaiset asiat ovat lapselle vaikeita. Näin hän voi

huomioida lapsen yksilölliset piirteet paremmin koulunkäynnissä ja tukea lapsen hyvinvointia sitä kautta. Paju kertoo myös esimerkin lapsesta, jolla sujui koulu tosi hyvin, mutta hänen huoltajansa halusi silti Lapset puheeksi -keskustelun perinteisen vanhempainvartin sijaan. Paju kertoi aluksi ajatelleensa, että keskustelu on täysin turha, koska lapsella sujui koulussa niin hyvin. Keskustelun edetessä hänelle oli kuitenkin selvinnyt, että myös tämän lapsen elämässä ja persoonallisuudessa on asioita, joiden tiedostaminen auttaa häntä tukemaan lasta. Hän kuvailee tilannetta näin:

”Mää mietin että mitä ihmettä me jutellaan sielä Lp-keskustelussa, et niinku minkälaista tarvetta sillä (lapsella) etes on siihen. Ja aattelin että ei siinoo mittää järkee...Mutta täytin kuitenkin sen lapun ko se vanhempi kovasti toivo et se Lp-keskustelu käyvää...Ja mää niinku sitte sen keskustelun aikana tajusin että no onhan tässä iha älyttömästi järkiä. Et miks mää etes aluksi aatteli että ei ois? ...Kyllä sitä kautta niinku jotenki sai tietää siitä oppilaasta paljo enemmän...että silläki oli pelkoja ja kaikkia vaikkei se välttämättä niitä näyttäny... Ja semmosta kouluu liittyvää...mitä se, epäröi tai mitkä tuntu siitä haasteellisilta. Ja vaikkei niitä paljoo ollu mutta kuitenkin...Jotenki meilläki oli sen jälkeen tosi paljo parempi suhde sen oppilaan kanssa ja mää pystyin sitä jotenki enemmän auttaan sitte eteenpäi.” Paju

Pajun sitaatin alkuosasta kuvastuu ajatus, että lapsen asioista kannattaa pysähtyä keskustelemaan vain, jos lapsella on arjessaan jotakin ongelmia. Siitä voi myös päätellä, että Paju ajatteli tuntevansa lapsen, vaikka ei ollut keskustellut lapsesta hänen huoltajansa kanssa. Keskustelun kuluessa Paju havaitsi, että huoltaja kykeni antamaan hänelle uutta tietoa lapsesta, joka muutti hänen suhtautumistaan lapseen. Lapset puheeksi -keskustelun tarkoitus onkin Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan tuoda molempien osapuolten, huoltajien ja opettajan tieto saman pöydän ääreen ja saada sitä kautta ymmärrystä siitä, miten lasta voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Keskustelun järjestäminen ei vaadi erityistä huolta lapsen pärjäämisestä, vaan yhtenä tarkoituksena on pyrkiä ennaltaehkäisemään ongelmia lapsen arjessa. Siksi menetelmä on joissakin kunnissa käytössä universaalisti, eli sitä tarjotaan kaikille tiettyjen ikäluokkien lapsille (Solantaus & Niemelä, 2016).

Usva kertoo, että Lapset puheeksi -keskustelun kautta opettaja saa kuvan siitä, millainen lapsi on kotona. Kokonaiskuva rakentuu hänen mukaansa keskustelussa riippumatta siitä, onko lapsi itse keskustelussa mukana vai ei. Hän kertoo kokeneensa oppilaantuntemuksen lisääntymisen hyödyllisenä asiana.

”Se rakentaa mun kuvaa siitä lapsesta vielä niinkö eri vinkkelistä vaikka se lapsi ei oiskaan itte siinä. ...Se oppilaantuntemus kasvaa, mikä tietenki on hyödyksi sitte...oppimisessa ja ylipäättään luokkatilanteessa ja siinä...(Lapset puheeksi -keskustelu) tuo semmosen kotiperspektiivin...mikä vaikuttaa hirveästi siihen mite ollaan koulussa.” Usva

Usvan kuvauksesta voi päätellä, että kaikki tieto lapsesta auttaa opettajaa ymmärtämään lasta kokonaisvaltaisemmin. Haastateltavat kertoivat kokeneensa, että Lapset puheeksi -keskustelun jälkeen niin opettajalla kuin vanhemmillakin on enemmän tietoa lapsesta ja yhteisten kasvatuspäämäärien asettaminen on helpompaa. Utun mukaan lapsen tukemiseen on ollut helpompi sitoutua puolin ja toisin kun asioista on keskusteltu ensin yhdessä. Usva kertoo, että keskustelun kautta arjen haasteisiin on voitu yhdessä miettiä ratkaisuja.

”Ku niistä on keskusteltu niin...on löytyny sitä tukea sitten paremmin kotoa...ja toki myös toisinpäin.” Utu

”Sitte niitäo yhdessä lähetty niinkö ratkomaan että mitä siinä (lapsen tilanteessa) voi tehdä.” Usva

Utun kuvauksesta voi havaita, että hän pitää keskusteluyhteyttä kodin kanssa tärkeänä lapsen tukemisessa. Hän korostaa tuen molemminpuolisuutta eli sitä, että sekä opettaja että koti hyötyvät yhteistyöstä lapsen hyvinvoinnista huolehtimisessa. Usvan kuvauksessa näkyy halu toimia yhdessä lapsen parhaaksi. Ruska kertoo, että on kokenut Lapset puheeksi -keskustelujen jälkeen kykenevänsä ymmärtämään oppilaitaan paljon paremmin, kuin ennen keskustelija.

”Mää ite koin että siitä (Lapset puheeksi keskustelujen käyttämisestä) oli mulle opettajana valtavasti hyötyä että mä pystyin ymmärtämään kyllä lapsia sitte koulussa ja oppilaina niinku paljon paremmin sen jälkehen.” Ruska

Ruskan sitaatista voi päätellä, että hän pitää oppilaantuntemusta tärkeänä asiana lapsen hyvinvoinnin tukemisen kannalta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2016) oppilaantuntemus on terminä mainittu vain kerran ja sen nähdään auttavan opettajaa opetuksen eriyttämisessä. Kuitenkin opetussuunnitelmassa korostetaan oppilaan ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta omana itsenään. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan on tärkeää, että oppilas voi kokea tulevansa kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi omana itsenään (OPH, 2016).

Utu ja Ruska kertovat, että Lapset puheeksi -keskustelu antaa heille sellaisia tietoja oppilaan ”kotiminästä” ja persoonasta, jotka auttavat heitä kohtaamaan jokaisen oppilaan yksilönä.

”Se on se ehkä se vahvin nimeommaa että oppii tuntemaa paremmin sen lapsen ja...pystyy niillä tiedoilla paremmin sitten suhtautumaan ja pystyy paremmin kohtaamaan sitä lasta...semmosella tavalla että se lapsi kokee sen ehkä turvallisempaa sen kohtaamisen.” Utu

”Kun me tiijetään sieltä lapsen arjesta joitaki asioita...nii musta tuntuu että me osataa reilummin kohata niitä lapsia että me ei vaajita siltä lapselta jotaki joho hän ei välttämättä pysty.” Ruska

Sekä Utun että Ruskan sitaateista kuvastuu ajatus siitä, että sillä, miten aikuinen kohtaa lapsen, on merkitystä lapsen hyvinvoinnille. Utu mainitsee lapsen turvallisen kohtaamisen ja Ruska puhuu sopivien vaatimusten asettamisen tärkeydestä. Lapsen arvostava kohtaaminen on tärkeää, sillä esimerkiksi Thomasin ja kollegoiden (2016) sekä Poikolaisen (2014) tutkimuksen mukaan lapsen hyvinvointia tukee se, että aikuiset kohtaavat heidät arvokkaina yksilöinä.

5.3 Lapset puheeksi -keskustelu, työläs mutta hyödyllinen menetelmä tukea lapsen hyvinvointia

Julkisuudessa Lapset puheeksi -menetelmä on aiheuttanut keskustelua siitä, että se lisää opettajien työtä ja byrokratiaa. Myös haastateltavat kertoivat kohdanneensa kollegoidensa kanssa keskustellessaan vastustusta menetelmää kohtaan sen työläyden vuoksi. Haastateltavat kertovat itsekin havainneensa, että Lapset puheeksi -keskusteluun kuluu enemmän aikaa, kuin perinteiseen ”vanhempainvarttiin”. Silti haastateltavien kokemukset menetelmästä ovat useimmissa tapauksissa ”plussan puolella”.

Paju kertoo, että menetelmä on hänellä käytössä vain harvoin juuri sen byrokraattisuuden vuoksi. Hän kertoo, että erilaisia kaavakkeita ja kyselyitä pitää täyttää niin paljon, että uudet kaavakkeet eivät innosta.

”Just se että se pitäis täyttää (kaavake) opettajan ja vanhemman, niin se onniinku jotenki...ko niitä on niin hirveesti niitä kaikkia kaavakkeita ja lomakkeita ja kyselyitä ja...oppimissuunnitelmia ja kaikkee mitä pitää täytellä niise... ei aina..oo hirvee... hyvä asia... tuo lomakkeen niinku täyttämine...et lissää semmosta byrokraattista, nii ei...ei vaajjaksaa.” Paju

Pajun sitaatista kuvastuu väsymys siihen, että opettajan on täytettävä niin paljon erilaisia kaavakkeita. Hän kertoo sen vuoksi hyödyntäneensä menetelmää vain osittain käyttämällä lokikirjaa pohjana keskusteluissa, mutta jättäneensä keskustelussa käydyt asiat kirjaamatta

Lapset puheeksi -kaavakkeeseen. Hän kertoo, että Lapset puheeksi -lokikirjan runko toimii tosi hyvin keskustelunohjaajana, koska sen avulla on helppo palauttaa keskustelu tärkeisiin aiheisiin.

”Nii sen takia sitten olen käyttäny sitä kyllä niinku pohjana...kaikissa vanhempainkeskusteluissa, että mää tiijän tavallaa että mistä asioista mää keskustelen niitten vanhempien kanssa. Ne voi olla vähän tiiviimmin pakattu tai että me ei käyäkäikkia läpi...en oo käyttäny sitä semmosena...että me täytetään ne...vaan että...seon silti ollu mulla niinku sielä runkona. Se toimii tosi hyvin...semmosena keskusteluohjaajana...siinä keskustelussa ja silleen että päästään takasin siihen asiaan, koska monesti lähetään niinku harhateille.” Paju

Paju kuvaa käyttäneensä lokikirjaa runkona, mutta muokanneensa keskustelua aina kuhunkin tilanteeseen sopivaksi. Kaikkia kysymyksiä ei aina ole käyty läpi tai kysymyksiä on voitu tiivistää tilanteeseen sopivaksi. Tästä voi päätellä, että Paju ajattelee tietävänsä itse, mitä aiheita kunkin oppilaan keskusteluissa on hyvä käsitellä. Tällöin voi olla mahdollista, että joku aihe, joka ei Pajun mielestä tunnu tärkeältä, olisikin voinut olla kodin näkökulmasta tärkeä. Menetelmän byrokraattisuudesta huolimatta lapsen asioiden äärelle pysähtyminen voi kuitenkin olla erittäin tärkeää. Suomen mielenterveysseura on arvioinut, että Lapset puheeksi -menetelmä voi helpottaa opettajien kuormitusta lisäämällä oppilaiden hyvinvointia ja opettajan ja kodin välistä yhteistyötä (Kainuun sanomat, 22.5.2019). Suomen mielenterveysseuran kanssa samoilla linjoilla ovat haastateltavistani Utu ja Ruska. Utu kuvailee Lapset puheeksi -keskustelua pidemmän ajan työkaluksi, jonka avulla ongelmia voidaan ennaltaehkäistä. Ruska kertoo kokevansa, että Lapset puheeksi -keskusteluun käytetty aika ei mene hukkaan, koska keskustelu antaa opettajalle paljon tietoa lapsesta.

”Jos näkee sen...sillä että se onki...pidemmän ajan työkalu ja...se voiki vähentää itteasiassa aika monta tulevaa tapaamista että niitei ehkä tarvitakaan kuse käyään tällä tavalla aluks läpi. Niin jos pystyy sillai näkemään niisei tunnukkaa niin pahalta painolta käyäkä ne keskustelut.” Utu

”Vaikka mä oon käyttäny siihen todellaki enemmän aikaa (kuin perinteiseen vanhempainvarttiin), mutta se antaa mulle niin paljon, se keskustelu sitte tietoa siitä lapsesta.” Ruska

Utun ja Ruskan näkemyksistä voi päätellä, että he pitävät tärkeänä sitä, että tuntevat oppilaansa hyvin ja voivat sitä kautta tukea heitä paremmin kouluarjessa. Sitä voi myös havaita, että he arvostavat vanhempien asiantuntemusta lapsensa asioissa, koska kokevat saavansa

keskustelusta paljon uutta tietoa lapsesta. Opettajan halu tutustua oppilaisiinsa hyvin ei ole itsestäänselvyys, koska Ruska kertoo kohdanneensa uransa aikana myös opettajia, jotka eivät ole halunneet tutustua lähemmin lapsiin eivätkä päästää lapsia lähelleen. Tällaiset opettajat ovat Ruskan mukaan keskittyneet työssään opettamiseen, eivätkä kokonaisvaltaiseen kasvattamiseen. Ruska pohtii, että kyse voi olla myös siitä, että ihmiset ovat erilaisia ja kaikilla ei ole samanlaista taitoa kohdata ihmisiä ja heidän mahdollisia ongelmiaan.

”Osalla sitte se kyky kuunnella toista ei ole niivahva...osa on semmosia jotka tavallaa niinku ehkä pelkää tai ei halua käyttää sitä menetelmää, koska se ei jotenki niinkö omaan persoonaan sitte niin sovi että on jotenki ehkä keskittyny enemmän just siihen oppimisen puoleen.” Ruska

Ruskan kuvailema ajatus opettajan roolista pelkästään uusien asioiden opettajana tuntuu nykytiedon valossa kyseenalaiselta. Esimerkiksi Gustafssonin ja kollegoiden (2010) tekemän tutkimuskatsauksen mukaan psyykkinen hyvinvointi ja koulumenestys ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa ja siihen peilaten lapsen opettaminen vaatii aina myös kasvattamista ja hyvinvoinnin tukemista.

Kaikki haastateltavat kertoivat jakavansa huolen opettajien suuresta työkuormituksesta ja olivat sitä mieltä, että Lapset puheeksi -keskustelu vaatii enemmän aikaa, kuin perinteinen ”vanhempainvartti”. Usva kertoi, että jotkut kollegat pitävät Lapset puheeksi -keskustelua ylimääräisenä lisänä opettajan työhön, mutta hän itse on sulauttanut menetelmän osaksi muita keskusteluja. Utu ehdotti työkuorman vähentämiseksi joidenkin muiden asioiden karsimista opettajan työlistalta.

”Osa ajattelee, että se on kaikki sittenniinkö ekstra, muttatuota mäen jotenki nää että tätä tarvis tätä lapset puheeksi -menetelmää käyttää niinkö erillisenä ...mää ämppään sen siihen johonki sammaan (keskusteluun) ja mää käytän sitä niinkö...hyödyksi soveltaen. Son hyvä runko ja sen mukkaan on hyvä käyä niitä keskusteluja.” Usva

”Varmaa löytyis muutama muu juttu mitkä on ehkä semmosia ihan turhaan opettajia rasittavia asioita.” Utu

Usvan kuvauksesta näkyy, että hän on halunnut ottaa Lapset puheeksi -keskustelun osaksi omaa opettajan työtään, vaikka se lisäisikin hänen työkuormaansa hetkellisesti. Hän kuvaa käyttävänsä menetelmää hyödyksi soveltaen, josta voi päätellä, että hän on kokenut hyötyvänsä siitä. Hän ei kuitenkaan noudata orjallisesti keskustelurunkoa. Myös Utun kuvauksesta voi

päätellä, että hän pitää Lapset puheeksi -keskustelua hyödyllisenä. Hänen mukaansa opettajan työstä voisi löytyä joitakin muita tekijöitä, jotka rasittavat opettajia turhaan. Utu kiteyttää ajatuksensa Lapset puheeksi -keskustelun tärkeydestä seuraavasti:

”Mie nään että tämä on ehkä semmonen työkalu...ja asia mikä...tänä päivänä...ois hyvä olla nimenomaan se että se kohdataan se koti ja vanhempi ja lapset kunnolla...Koska se hyvinvoinnin merkitys vaan kasvaa entisestään...että se lapsi saahaan käymään sitä koulua järkevästi. Sitte...vojaa opettaa sille asioita ja se voi toimia muitten kanssa sielä koulussa. Niin siinä mielessä nään sen tärkeänä työkaluna.” Utu

Utun kuvauksessa painotetaan lapsen ja kodin kohtaamista ”kunnolla”. Siitä voi päätellä, että Utu pitää tärkeänä aitoa kohtaamista, jossa oppilas ja huoltajat tulevat kuulluksi ja lapsen asioista puhutaan suoraan. Utun mukaan Lapset puheeksi -keskustelu tukee juuri tällaista kohtaamista ja siksi hän kertoo pitävänsä Lapset puheeksi -keskustelua tärkeänä työkaluna. Utun mukaan hyvinvoinnilla on suuri merkitys lapsen oppimisen ja sosiaalisten suhteiden kannalta. Nämä tulokset osoittavat, että Lapset puheeksi -keskustelu on työläs, mutta hyödyllinen menetelmä tukea lapsen hyvinvointia.

5.4 Lapset puheeksi- keskustelun merkitys lapsen hyvinvoinnin tukemisessa

Haastateltavat kuvaavat Lapset puheeksi -keskustelun merkitystä lapsen hyvinvoinnin tukemisessa monesta eri näkökulmasta. Heidän kertomuksissaan lapsen hyvinvoinnin tukeminen nähdään tärkeänä osana koulun arkea. Haastateltavien kertomuksissa kuvastuu ajatus vanhemmista ja opettajasta tasavertaisina kasvatuskumppaneina ja lapsista arvokkaina yksilöinä. Kertomuksissa hyvinvointia tukevana asioina nähdään perustarpeiden täyttymisen lisäksi hyvät vuorovaikutussuhteet lapsen ja aikuisen välillä sekä positiivinen lähestymistapa asioihin. Myös vahvuuksien esillä pitämistä pidetään tärkeänä. Lapsen hyvinvointia uhkaavista tekijöistä nostetaan esiin älylaitteiden liiallinen käyttö. Haastateltavat kertovat esimerkkejä, miten he ovat Lapset puheeksi -keskustelun kautta pyrkineet puuttumaan lapsen arjessa ilmeneviin hyvinvointia uhkaaviin tekijöihin.

Utu kertoo, että Lapset puheeksi -keskustelun antamat tiedot lapsen arjesta auttavat häntä ymmärtämään lapsen toimintaa ja tukemaan lasta kouluarjessa.

”Tunteeparemmiin sitä...kotioloa, (se) auttaa siihen että ymmärtää helpommin että miten se toimii koulussa ...ni on sitte helpompi myös auttaa sitä lasta asioissa.” Utu

Utun kuvauksesta voi päätellä, että ymmärrys lapsen tilanteesta auttaa opettajaa lapsen suhtautumisessa ja lapsen tukemisessa. Tästä Utun kuvauksesta voi myös päätellä, että jos tietoa lapsesta ei ole riittävästi, opettajan on vaikeampaa suhtautua lapsen käyttäytymiseen empaattisesti. Tästä aiheesta puhuu myös Ruska. Hän kertoo, että haluaa välttää tilanteita, joissa hän itse olisi lisäämässä lapsen kuormitusta asioissa, joihin lapsi ei itse voi vaikuttaa. Tällainen tilanne voi olla hänen mukaansa esimerkiksi joku haaste kotiarjessa. Siksi on hänen mukaansa joissakin tilanteissa parempi toivottaa myöhässä tullut lapsi tervetulleeksi kouluun, kuin alkaa torumaan häntä myöhästymisestä.

”Jos hän tulee myöhässä ja tietää että kotoa ei välttämättä oo ollu helppo lähteä tai (kotona on) jotaki haastetta nii häntä en ainakaa moiti siitä vaan toivotan tervetulleeksi kouluu.” Ruska

Ruskan kuvauksesta tulee näkyväksi yksi Lapset puheesi -keskustelun kantavista ajatuksista, joka on Solantauksen (2013) mukaan se, että jos lapsella on toisessa kehitysympäristössään haasteita, voi toisen kehitysympäristön aikuinen pyrkiä tukemaan lasta. Ruska kertoo myös, että jos opettajalla on tiedossa lapsen arjen haasteet, niin hänen on helpompi nähdä lapsen käytöksen takana oleva paha olo.

”Sillon ko lapsella on huono päivä niin...sen ottaa vastaan sitte erillä tavalla jos tietää vielä että...minkä takia mahdollisesti hänellä on sitte huono olo.” Ruska

Ruskan sitaatti kuvastaa sitä, että hänen mielestään on tärkeää pyrkiä aina ymmärtämään, mitä lapsen käytöksen takana piilee. Sitaatista kuvastuu myös halu luoda läheiset ja lämpimät suhteet oppilaisiin. Tällainen lämmin suhtautuminen voi olla hyväksi lapsen hyvinvoinnin kannalta, sillä esimerkiksi Gardemannin ja kollegoiden (2016) tutkimuksen mukaan lapsen suhteet koulun ja kodin aikuisiin ovat yhteydessä lapsen elämäntyytyväisyyteen.

Paju kertoo, että keskustelu voi tehdä lapselle näkyväksi sen, että hänen asiansa ovat tärkeitä ja huoltajat ja opettaja tekevät yhteistyötä hänen parhaakseen. Haavoittuvuuksien havaitseminen ja niihin puuttuminen voivat hänen mukaansa lisätä oppilaan koulumyönteisyyttä ja tunnetta siitä, että hänestä huolehditaan.

”On löytyny niitä haavoittuvuuksia joihi on tarttenu niinku puuttua tai on tarttenu ottaa vakavasti nii kyllähä se auttaa iha varmasti sitä oppilasta sitten siinä...koulumyönteisyydessä, siinä että...häntä niinku kuunnellaa ja hänen asiat on tärkeitä ja nää (aikuiset) tekee nyt yhdessä tätä.” Paju

Pajun kuvauksessa nostetaan esiin opettajan ja huoltajien yhteistyö lapsen näkökulmasta. Sitaatista kuvastuu ajatus, että yhteistyön näkyväksi tekeminen luo oppilaalle turvallisen tunteen siitä, että hänen asioitaan pidetään tärkeinä ja sekä opettaja että huoltaja haluavat olla tukemassa häntä. Myös Utu kuvailee keskustelua lapsen kannalta tärkeäksi, koska se antaa lapselle viestin siitä, että hänen vanhempansa ja opettajansa keskittyvät juuri hänen asioihinsa ja haluavat tukea hänen hyvinvointiaan.

”Hänen vanhemmat keskittyy häneen, juuri häneen, koko sen ajan mitä siellä keskustellaan. Opettaja keskittyy kokoajan hänen just, hänen asioihin. Niin se on siinä mielessä tärkeä kokemus myös sille lapselle. Että hänen asioista oikeasti ollaan kiinnostuneita ja hänestä halutaan huolehtia. Ja hänelle halutaan hyvää ja siksi näistä asioista puhutaan.” Utu

Utun kuvaus tukee Thomasin ja kollegoiden (2016) tutkimusta, jonka mukaan lapsen hyvinvointia tukee lapsen aito ja arvostava kohtaaminen. Toisaalta Utun kuvaus tuo myös näkyväksi ajatuksen, että lapsi tarvitsee aikuisen huolenpitoa ja välittämistä voidakseen hyvin. Utun mukaan Lapset puheeksi -keskustelun avulla löydetään lapsen arjesta mahdolliset tulevat haasteet ja niihin voidaan puuttua ajoissa.

”Tuossa (Lapset puheeksi- keskustelussa) saahaan kiinni jo niinkun tosi aikasessa vaiheessa, niitä...mahollisia tulevia isoja haasteita.” Utu

Utun kuvauksesta välittyy yksi Lapset puheeksi -keskustelun kantavista ajatuksista, joka on Solantauksen ja Niemelän (2016) mukaan se, että haasteisiin puututaan jo ennen, kuin ne muodostuvat ongelmiksi. Tällaisia asioita voi olla vaikeaa havaita ilman keskustelua. Ruska antaa esimerkin tilanteesta, jossa lapsella jäi usein läksyt tekemättä. Hän oli Ruskan mukaan kuitenkin sen verran hyvä oppilas, että hän pärjäs vielä koulussa ihan hyvin, mutta Ruska arveli hänelle muodostuvan myöhemmin ongelmia koulussa, jos hän ei ala tekemään läksyjään jatkossa.

”Hänellä jäi jatkuvasti läksyjä tekemättä nii, siinä sitte mietittii yhdessä keinoja et millä lailla saatat tuettua sitä että ne läksyt tulis paremmin tehtyä. Että hän oli fiksu oppilas hän niinku aika pitkälle pärjäs koulussa, vaikka niitä läksyjä jäi tekemättä, mutta siinä mulla oli se näkökulma että...hän niinku selviää koulunkäynnistä tällä hetkellä mut jos tilanne jatkuu tämmösenä nii sitte todennäköisesti jossai vaiheessa tulee haasteita. Että ne koulupäivät ei riitä siihe että ne asiat vaikeutuu et jos läksyt jättää tekemättä nii sitte putoaa niinkö kelkasta jossai vaiheessa.” Ruska

Ruskan kuvauksesta voi havaita, että opettaja voi olla jostakin lapsen asiasta huolissaan, mutta hän tarvitsee asian muuttamiseen huoltajien apua. Ruska kuvaa, että kun huolista puhuu huoltajille, niin he yleensä haluavat tehdä niille jotakin.

”Siinä vaiheessa on jo tavallaan helppo sille vanhemmallekki perustella että hei, tällöisiä ajatuksia mulla on niinku tästä ja että, jos me jatketaan näin niin, sitte, mahdollisesti ollaan niinku jonku haastavan tilanteen edessä niin, kyllähän vanhemmatki pääsääntöisesti aina haluaa sitte niinkö tehdä asialle hyvissä ajoin jotakin.” Ruska

Ruskan sitaateissa lapsen tilannetta katsotaan opettajan näkökulmasta. Ne kuvastavat sitä, että opettaja ei yksin kykene tukemaan lasta parhaalla mahdollisella tavalla, vaan yhteistyö huoltajien kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Solantaus ja Niemelä (2013) sanovat, että Lapset puheeksi -menetelmässä pidetään tärkeänä, että tieto kulkee yhteistyössä molempiin suuntiin. Joskus lapsen tilanteeseen voi vaikuttaa esimerkiksi opettajan pidempiaikainen poissaolo, joten tällaisista asioista pitää kertoa myös huoltajille (Solantaus & Niemelä, 2013).

Lapset puheeksi -keskustelussa tarkoituksena ei kuitenkaan ole ongelmien kaiveleminen, vaan kuten Solantaus (2013) sanoo, keskiössä on vahvuusperustainen ajattelu. Tällä tarkoitetaan, että asioita lähestytään positiivisen kautta ja lapsen vahvuuksia pyritään tunnistamaan ja tukemaan. Utun mukaan Lapset puheeksi -keskustelu tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, ja kysymykset liittyvät pitkälti lapsen perustarpeiden täyttymiseen. Hänen mukaansa perustarpeiden täytyminen vapauttaa lapsen resursseja oppimiseen.

”Siitä (Lapset puheeksi -keskustelusta) on apua siihen...eniten tällöiseen niinku kokonaisvaltaasee hyvinvointii...Menetelmässä kysytään semmosia aihealueita jotka on semmosia aika perustarpeita mitä ihmisellä on ja missä kunnossa ne on, ja miten niitä hoijetaan. Että jos niitä pystytään pikkusen parantamaan niin aina vapautuu enemmän sitä... potentiaalia käytettäväksi siihe iha oppimiseenki.” Utu

Utun kuvauksesta välittyä ajatus, että perustarpeista keskusteleminen on hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Perustarpeiden, kuten riittävän unen, ravinnon ja levon täyttyminen nähdään tärkeinä asioina lapsen hyvinvoinnin kannalta myös Poikolaisen (2014) tutkimuksessa.

Utu kertoo konkreettisen esimerkin tilanteesta, jossa hänen oppilaansa olivat jo jonkin aikaa olleet tosi levottomia koulussa. Lapset puheeksi -keskustelussa ilmeni, että osa oppilaista pelaa tosi paljon korkean ikärajan tietokonepelejä ja huoltajien kanssa yhdessä keskusteltiin liiallisen pelaamisen haitoista. Keskustelu herätti huoltajia pohtimaan liiallisen pelaamisen haittoja ja

lapsen pelaamisen määrää vähennettiin useissa perheissä. Utu kertoo, että keskustelun jälkeen hän teki selkeän havainnon, että lapset voivat paremmin koulussa.

”Miten se sitten näkyi että me oltiin käyty, ...tämä... keskustelu aina niistä ruutuajoista niin, alko näyttämään siltä että oppilaat ei oookkaan niin väsyneitä koulussa. Ja semmosta turhaa levottomuutta niin, se väheni se turha levottomuus.” Utu

Utun kuvauksesta voi päätellä, että Lapset puheeksi -kesustelun lokikirjan avulla ongelmia aiheuttavat tavat voivat tulla näkyviksi. Utu oli konkreettisesti havainnut levottomuuden vähenemisen ruutuajoista keskustelemisen jälkeen. Haastateltavistani myös Usva kuvasi pelaamisen aiheuttavan ongelmia joillekin oppilaille esimerkiksi liian vähäisen yöunen muodossa. Hän kertoo pohtineensa yhdessä vanhempien kanssa keinoja puuttua liialliseen pelaamiseen.

”Saattaa vanhempiki olla niinkö neuvoton siinä jossakin tietyssä tilanteessa että on ollu esimerkiksi (vanhemman selitys) että ”muttako se pella vaa... se alakaa huutamaa jos mää sano että pittää lopettaa se pellaamine ja se pella siihe ja siihe asti”, niinnii sitte niitä o yhdessä lähetty niinkö ratkoma että mitä siinä voi tehdä ettäkö se lapsi ei voi vaa pelata yötä että se ei pysty olemaa koulussa jos se pella yöt.” Usva

Usvan esimerkistä kuvastuu huoltajien neuvottomuus ja väsymys lapsen haasteisiin puuttumisessa. Usva kuvaa yrittäneensä saada huoltajat ymmärtämään, että lapsen hyvinvointi ja koulunkäynti vaarantuvat, jos unet jäävät vähiin.

Ruska kertoo, että on kokenut hyväksi sen, että Lapset puheeksi -kesustelussa lapsen arkeen liittyvät asiat on ikään kuin ”palasteltu pieniksi paloiksi”. Haavoittuvuudet on siten ollut helppo havaita ja toisaalta vahvuudetkin ovat tulleet keskustelussa helposti esille. Ruska kertoo pitävänsä erittäin tärkeänä, että lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet tiedetään ja tunnistetaan kodin lisäksi myös koulussa ja varhaiskasvatuksessa. Tiedon avulla lapsen kanssa toimivat tahot voivat vahvistaa lapsen hyvinvointia, jos lapsen arjessa on muuten haasteita. Hän kertoo konkreettisena esimerkkinä tilanteen, jossa lapsi kohtaa elämässään jonkun suuren surun tai kriisin. Silloin opettaja tai muu lapsen kanssa toimiva aikuinen voi tietoisesti ohjata lasta sellaisten asioiden ääreen, joista lapsi nauttii tai joissa hän on hyvä. Lapsi saa sitä kautta elämäänsä iloa ja onnistumisen kokemuksia, jotka voivat suojata häntä vaikeassa tilanteessa.

”Jos tuliski joku hankala tilanne nii on valmiiksi tietona...sielä varhaiskasvatuksen tai koulun väellä että, et mitkä ne on ne asiat...josta se lapsi esimerkiksi nauttii. Pitäs

jollallailla keksiä keinoja että miten hän pääsee enemmän tekemisiin niitten asioitten kanssa joista hän... nauttii ja saa sitä hyvää mieltä.” Ruska

Ruskan kuvauksessa lapsen hyvinvointia katsotaan vahvuuksien ja mielenkiinnonkohteiden näkökulmasta. Ruskan mukaan sellaisten asioiden tekeminen, josta nauttii, voi lisätä hyvää oloa vaikeassa tilanteessa. Sama periaate toimii Ruskan mukaan myös toisinpäin eli opettajan on hyvä jakaa tietoa myös huoltajille siitä, mitkä asiat koulussa toimivat hyvin ja missä tarvitaan vielä harjoittelua.

”Kyllä määki oon niinku vanhemmille kertonu keskusteluissa että, et miltä musta tuntuu minkälaiset asiat tässä luokassa toimii hyvin, ja mitkä on semmosia yhteisiä asioita joita me niinkö harjotellaan, et missä, missä on tavallaan niinkö koko porukkanaki sitte sitä, sitä kasvamisen varaa ja kehittymisen tarvetta.” Ruska

Ruska kuvailee haluavansa jakaa tietoa lapsen vahvuuksista myös vanhemmille. Se kuvastaa halua toimia avoimesti ja tehdä vanhemmillekin näkyväksi lapsen kouluarkea. Lapset puheeksi-keskustelussa vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tukeminen on yksi kantavista ajatuksista. Solantaus ja Niemelä (2016) sanovat, että koulu voi toimia lapsen pärjäävyyttä tukevana ympäristönä, jos siellä on tietoa lapsen tilanteesta ja tukemiseen halutaan panostaa. He jatkavat, että lapselle turvaa ja iloa tuovat koulun arkipäiväiset toiminnot sekä sopivat haasteet. Tärkeintä on ymmärtää lapsen tarpeet ja vastata niihin (Solantaus & Niemelä, 2016).

Ruska kertoo, että on viime aikoina pohtinut oppilaiden persoonallisuuseroja esimerkiksi tilanteessa, jossa oppilas saa huonon koearvosanan. Toiset oppilaat uskovat omaan pärjäämiseensä arvosanoista huolimatta, mutta joidenkin itsetunto tuntuu saavan kolauksen jo pienestäkin epäonnistumisesta. Ruska kertoo, että Lapset puheeksi -keskustelu tarjoaa tilaisuuden keskustella näistäkin asioista ja sitä kautta opettaja voi saada huoltajat mukaan lapsen kannustamiseen ja kehumiseen pienistäkin onnistumisista.

”Kuka (lapsi) sitte tarvii tavallaan enemmän sitä tukea niin, niin semmosia...asioita sitte kans niinkö tulee paljo mietittyä ja, oon sitte nostanu myös näissä keskusteluissa esille...on mietitty sitte vanhempien kanssa sitä että, yritetään tosi...paljon löytää niitä positiivisia asioita ja, kehuja et mistä häntä voi vaan niinkö kehua, ja kannustaa...pienistäki onnistumisista sitte sekä kotona että koulussa sais sitä hyvää palautetta.” Ruska

Ruskan kuvaama positiivinen lähestymistapa on Lapset puheeksi -keskustelussa tärkeässä roolissa (Solantaus, 2013). Tunnustuksen saaminen saavutuksista ja tehtäviin panostamisesta

on myös Thomasin ja kollegoiden (2016) tutkimuksen mukaan tärkeää hyvinvoinnin kannalta. Heidän tutkimuksessaan oppilaat pitivät tärkeänä, että positiivista palautetta saadaan niin kotoa, koulusta kuin kaveripiiristä. Ruska kertoo ajattelevansa, että tällaisena aikana, jossa lapsen mielenterveysongelmat, kuten esimerkiksi masennus ovat todellisuutta, on erityisen tärkeää, että opettajat ja huoltajat kiinnittäisivät huomiota siihen, miten lapsen arki sujuu ja ongelmat otettaisiin puheeksi matalalla kynnyksellä. Ruskan näkemyksiä tukee Minkkisen (2015), tutkimus, jonka mukaan opettajan tarjoaman sosiaalisen tuen ja lapsen masennusoireiden välillä on yhteys.

Tämän tutkimuksen tuloksissa Lapset puheeksi -keskustelua kuvataan aikaa vieväksi, mutta hyödylliseksi menetelmäksi lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. Haastateltavien kertomuksista kuvastuu vahva halu tehdä työtä sen eteen, että lapsi voisi hyvin. Kodin ja koulun yhteistyön kautta lapsen hyvinvoinnin tukeminen on helpompaa, mutta toisaalta opettajan antama tuki nousee tärkeään asemaan silloin, kun kotiarjessa on haasteita. Lapsen käytöksen ymmärtäminen on opettajalle helpompaa, jos hänellä on monipuolista tietoa lapsen kotiminästä. Siksi haastateltavat kertoivat hyötyvänsä siitä, että käyttävät aikaansa lapsen asioiden pohtimiseen.

6 Luotettavuus ja eettisyys

Yksi tieteellisyyden keskeisistä ihanteista on Aaltion ja Puusan (2020) mukaan objektiivisuus. Täydellistä objektiivisuutta tuskin koskaan pystytään saavuttamaan, mutta tutkijan kyky tunnistaa oma subjektiivisuutensa ja sen merkitys tutkimukselle luovat kuitenkin uskottavuutta tutkimukseen (Aaltio & Puusa, 2020). Tässä tutkimuksessa olen alusta alkaen tunnistanut subjektiivisuuteni Lapset puheeksi -menetelmään. Minulla on omien lasteni kautta kokemusta menetelmästä huoltajan näkökulmasta ja olen keskustellut aiheesta siskoni kanssa, joka on toiminut aikaisemmin menetelmän kouluttajana. Myös haastateltavien hankkimisvaiheessa tiedostin, että haastateltavani suhtautuvat mahdollisesti menetelmään melko positiivisesti, koska sain heidän yhteystietonsa henkilöltä, joka itse suhtautuu aiheeseen myönteisesti. Lisäksi tiedostin, että haastatteluun valikoituu usein ihmisiä, jotka pitävät tutkittavaa aihetta tärkeänä ja haluavat siksi käyttää aikaansa haastatteluun osallistumiseen.

Creswell ja Poth (2013) ovat tuoneet esiin runsaasti erilaisia laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Kysymykset liittyvät muun muassa aineiston keräämiseen, analysointiin ja julkaisemiseen. Heidän mukaansa tutkittavien yksilöllisyyttä tulee kunnioittaa ja tulosten julkaisemisessa on vältettävä pelkästään positiivisten tulosten esiin tuomista. Tutkittavia vahingoittavien tietojen julkaisemista tulee välttää ja aineiston käsittelyssä tulee huomioida tietoturva-asiat (Creswell & Poth 2013, s. 96–98). Olen pyrkinyt huomioimaan myös nämä seikat koko tutkimusprosessin ajan. Kerroin haastateltaville etukäteen, mihin heidän haastattelujaan käytetään ja tiedotin heitä myös mahdollisuudesta keskeyttää tai perua osallistumisensa. Olen pyrkinyt tarkastelemaan aineistoani monipuolisesti ja nostamaan sieltä erilaisia näkemyksiä siinä määrin, kuin se työn rajaamisen puitteissa on ollut mahdollista. Analyysiprosessin olen kuvannut mahdollisimman yksityiskohtaisesti, jotta lukija voi halutessaan arvioida kriittisesti analysoinnin tuloksia.

Aaltion ja Puusan (2020) mukaan narratiivisessa tutkimuksessa luotettavuuteen vaikuttaa se, millainen suhde tutkijalla on tutkittaviin ja miten tutkija toimii esimerkiksi haastattelutilanteessa. En tuntenut tutkittaviani etukäteen ja jälkeenpäin olen pohtinut, meninkö haastattelutilanteessa liian nopeasti asiaan, jolloin haastateltavien oli ehkä hieman vaikeaa avautua minulle. Toinen asia, jota pohdin haastattelujen jälkeen, oli se, osasinko pysyä haastattelutilanteessa riittävän neutraalina. Sain kuitenkin monipuolisen aineiston kerätyksi ja uskon, että lukija tiedostaa myös sen, että kerronnallisessa aineistossa myös kertomisen kontekstilla on merkitystä siihen, millaiseksi kertomus muodostuu.

Hännisen (2018) mukaan yksi narratiivisen tutkimuksen eettisistä ongelmista on se, että kertomistilanne voi joskus viedä ikään kuin mennessään ja saada tutkittavan kertomaan asioita, joiden kertomista hän ei ole ehtinyt harkita. Tällaisia tilanteita on voinut sattua myös tässä tutkimuksessa, koska pyysin haastattelun kuluessa haastateltavilta konkreettisia esimerkkejä erilaisista tilanteista. Olen kuitenkin pyrkinyt tulosten raportoisessa siihen, että sekä haastateltavien, että heidän kertomustensa osapuolten henkilöllisyys pysyy salassa. Myös haastateltavien kertomusten arvioiminen tutkimuksessa voi Hännisen (2018) mukaan olla eettinen ongelma, koska joskus kertomukset voivat olla osa identiteettiä ja siksi niihin on suhtauduttava arvostaen. Toisaalta kerronnallinen tutkimus voidaan nähdä hyvinkin eettisenä, koska kuten Hänninen (2018) kuvailee, sen kautta tutkimuksen kohteet saavat ilmaista itseään ja tuoda oman äänensä kuuluviin. Narratiivisessa tutkimuksessa myös hänen mukaansa kunnioitetaan ihmisen ominaislaatua.

Aineiston analyysitapoja valitessani tiedostin sisällönanalyysia kohtaan esitetyn kritiikin. Esimerkiksi Salo (2015) kuvailee sisällönanalyysin käyttöä harkitsemattomaksi toiminnaksi, jossa aineistosta tehdyt havainnot luokitellaan ”laareihin” ja esitellään analyysin tuloksina. Hän myös jatkaa, että sisällönanalyysia on kritisoitu muun muassa siksi, että sitä on käytetty määrällisen analyysin tavoin, esimerkiksi laskemalla, kuinka usein joku sana toistuu aineistossa. Siksi halusin käyttää aineistoni analysoinnissa myös temaattista analyysia. Erityisesti halusin välttää liian pinnallisen analyysin. Koin käyttämäni sisällönanalyysin keinot hyväksi tutustumistavaksi aineistoon. Onnistuin tarkastelemaan aineistoa monipuolisesti näiden analyysitapojen kautta.

7 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa tarkastelin opettajien kertomuksia Lapset puheeksi -keskustelusta lapsen hyvinvoinnin tukemisen menetelmänä. Tulokset osoittavat, että Lapset puheeksi -keskustelu edesauttaa lapsen hyvinvoinnin tukemista monestakin syystä. Yksi Lapset puheeksi -keskustelun hyvistä puolista on se, että sen kautta voidaan rakentaa sujuvaa yhteistyötä kodin ja koulun välille. Yhteistyön kautta lapsen hyvinvointia on helpompi tukea (Lämsä, 2013). Lapset puheeksi keskustelussa erityisen hyvä asia on tulosten mukaan se, että vaikeita asioita ei tarvitse ottaa puheeksi opettajan roolissa, vaan ne tulevat luonnollisesti esiin lokikirjan keskustelurungossa. Tämä näkökulma nostaa esiin opettajien ja huoltajien välisen suhteen mahdolliset haasteet, jotka on tuotu esiin myös Blombergin (2008) tutkimuksessa. Yhteistyön rakentamisen ei koeta tämän tutkimuksen mukaan olevan aina helppoa, joten Lapset puheeksi -keskustelulle tai muille vastaaville menetelmille on selkeä tilaus.

Toinen Lapset puheeksi -keskustelun hyvä puoli on tulosten mukaan se, että se lisää oppilaantuntemusta ja tukee yhteisten kasvatuspäämäärien asettamista kodin kanssa. Ongelmien ennaltaehkäisy on näin helpompaa. Opettajan on myös helpompaa suhtautua lapseen lämpimästi ja ymmärtäväisesti, jos hänellä on tietoa lapsen käytöksen takana olevista haasteista. Aikaisempien tutkimusten mukaan lämmin ja arvostava suhtautuminen voi tukea lapsen hyvinvointia (Ks. esim. Poikolainen, 2014; Thomas ym., 2016). Tämän tutkimuksen mukaan Lapset puheeksi -keskustelun kautta saavutettu oppilaantuntemus voi auttaa opettajaa lapsen vahvuuksien tunnistamisessa ja tukemisessa. Vahvuuksien esiin nostaminen ja tukeminen koulutyöskentelyssä voivat aikaisempien tutkimusten mukaan lisätä lapsen hyvinvointia (Ks. esim. Fernström, Vuorinen & Uusitalo, 2021; Vuorinen, Hietajärvi & Uusitalo, 2020).

Tutkimuksessani nostin esiin Opettajien ammattijärjestön (OAJ, 2019) ja Suomen luokanopettajien (Länsi-Suomi, 2019) näkemyksen, jonka mukaan Lapset puheeksi -menetelmä lisää opettajien työtä. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan Lapset puheeksi -keskustelu on työläs ja byrokraattinen, mutta toisaalta lokikirjan kysymykset ovat tulosten mukaan hyviä ja monipuolisia. Siksi Lapset puheeksi -keskustelun lokikirjaa oli käytetty keskusteluissa pohjana, vaikka asioita ei olisi kirjattu virallisesti ylös. Tulosten mukaan Lapset puheeksi -keskustelu voidaan nähdä pidemmän aikavälin työkaluna. Se voi vähentää opettajan työtaakkaa, koska sen avulla ongelmiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa ja oppilaiden hyvinvointi luokassa kasvaa.

Tässä tutkimuksessa välittyy opettajien vahva tahto tukea lasten hyvinvointia. Siitä kertovat esimerkiksi opettajien halu tutustua oppilaisiinsa sekä heidän huoltajiinsa ja luoda heihin lämpimät suhteet. Opettajien vahvasta tukemishalusta kertoo myös se, että lapset halutaan kohdata arvokkaina yksilöinä ja heitä halutaan lähestyä positiivisen kautta kannustaen ja kehuen. Kannustavan ja arvostavan kohtaamisen merkitys hyvinvoinnille on tunnustettu aikaisemmissa tutkimuksissa (Ks. esim. Poikolainen, 2014; Thomas ym., 2016). Tämän tutkimuksen tuloksissa Lapset puheeksi -keskustelua kuvattiin aikaa vieväksi menetelmäksi ja haastateltavat kertoivat kokevansa, että opettajien työkuorma on liian suuri. Ajattelen, että kiireisen työarjen keskellä uusien työvälineiden käyttöönotto ei ole aina helppoa. Siksi näen ymmärrettävänä sen, että osa opettajista kertoi havainneensa vastustusta Lapset puheeksi -menetelmää kohtaan kollegoidensa keskuudessa. Koska haastatteleman opettajat olivat kuitenkin kokeneet Lapset puheeksi -keskustelun tukevan kodin ja koulun yhteistyötä ja sitä myötä myös lapsen hyvinvointia, haluaisin herättää keskustelua siitä, voisiko opettajan työtä jollakin muulla tavalla helpottaa.

Lapset puheeksi -menetelmä vaatii muutaman päivän kestävään menetelmäkoulutukseen osallistumista (Suomen Mielenterveys ry, n.d.). Tämä tutkimus osoitti Lapset puheeksi -keskustelulla olevan positiivista merkitystä opettajan ja huoltajien väliseen yhteistyöhön ja oppilaantuntemukseen sekä sitä kautta myös lapsen hyvinvoinnin tukemiseen. Lapset puheeksi -koulutus kannattaisikin integroida osaksi opettajankoulutusta. Menetelmäkoulutus voisi tukea tulevien opettajien valmiuksia tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa. Koulutuksen kautta tulevat opettajat voisivat myös saada valmiuksia vahvuusperustaiseen ajatteluun ja oppilaiden sensitiiviseen kohtaamiseen.

Lapset puheeksi -menetelmää ei ole aikaisemmin tutkittu koulukontekstissa ja siksi onkin mielenkiintoista nähdä, millaisia tuloksia Allemandin (Clinical trials, 9.9.2021) tutkimuksesta ilmenee. Tämän tutkimuksen aineistossa olisi materiaalia toiseenkin tutkimukseen. Kiinnostavaa olisi perehtyä esimerkiksi siihen, millaisena haastatteleman opettajat pitävät Lapset puheeksi -keskustelua oppilaan ja oppimisen näkökulmista katsottuna. Aihetta voisi tutkia myös pidemmällä aikavälillä pitkittäistutkimuksena, jolloin Lapset puheeksi -keskustelun merkitys voisi avautua uudella tavalla. Lapsissa on yhteiskuntamme tulevaisuus, joten heidän hyvinvointiinsa ei voida koskaan panostaa liikaa.

Lähteet

- Aaltio, I & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 169–180). Gaudeamus. E- kirja.
- Ahtola, A. (2016). Koulu hyvinvoinnin rakentajana. Teoksessa A. Ahtola (toim.) *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen*. (s.8–14). Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja.
- Aula, M., & Sauli, H. (toim.). (2011). *Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3.
- Blomberg, S. (2008). *Noviisiopettajana peruskoulussa. Aloittelevien opettajien kokemuksia ensimmäisestä opettajavuodesta*. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 291.
- Clinical Trials. (9.9.2021). *Let's Talk About Children Intervention in School Context*. Haettu osoitteesta <https://www.clinicaltrials.gov/ct2/show/NCT05038280?term=Lotta+Allemand&draw=2&rank=1> [Lainattu 22.3.2022].
- Creswell, J. W. & Poth C.N. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Thousand Oaks, CA, Sage publications
- D'Amour, D.; Ferrada-Vileda, M.; San Martin Rodriguez, L.; & Beaulieu, M.-D. (2005). The conceptual basis for interprofessional collaboration: Core concepts and theoretical frameworks. *Journal of Interprofessional Care*, 19(1), 116–131. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.1080/13561820500082529>
- Duodecim. (n.d.) *Duodecimilta merkittävä tunnustus preventiivisen lastenpsykiatrian kehittäjälle, emeritaprofessori Tytti Solantaukselle*. Tiedote. Haettu osoitteesta <https://www.duodecim.fi/2019/02/19/duodecimilta-merkittava-tunnustus-preventiivisen-lastenpsykiatrian-kehittajalle-emeritaprofessori-tytti-solantaukselle/> [Lainattu 18.3.2022]
- Fernström, N., Vuorinen, K., & Uusitalo, L. (2021). Hyvinvointi, kouluonnellisuus ja vahvuuksien käyttö kuudes- ja yhdeksäsluokkalaissa. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*, 22, 113–137. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/sosiaalipedagogikka/article/view/102943>
- Fredrickson, B. 2004. The broaden-and-build theory of positive emotions. *Philosophical Transactions of the Royal Society B* 359 (1449), 1367–1377. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.1098/rstb.2004.1512>

- Gustafsson, J.-E., Allodi Westling, M., Alin Åkerman, B., Eriksson, C., Eriksson, L. Fischbein, S., Granlund, M., Gustafsson, P. Ljungdahl, S., Ogden, T., Persson, R.S. (2010) *School, Learning and Mental Health: A systematic review*. The Royal Swedish Academy of Sciences. The Health Committee. Haettu osoitteesta <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1259013&dswid=4604>
- Heikkinen, H. (2018) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 145–160). Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja.
- Honkalampi, K. (2019). Kehon ja mielen suhde: esimerkkinä masennuksen vaikutus muihin sairauksiin. Teoksessa S. Sinikallio & E. Ek (toim.). *Terveiden psykologia*. (s. 48–67). Jyväskylä: PS-Kustannus. E-kirja.
- Huttunen, J. (5.11.2020). *Mitä terveys on?* Haettu osoitteesta https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00903
- Hyvärinen, M. (2017). Kertomushaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. (s. 145–162). Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. (2005). Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 157–184). Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Hänninen, V. (2018). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). (s. 161–179). PS-kustannus. E-kirja.
- Kainuun sanomat. (22.5.2019). *Mielenterveysseura tuohtui opettajien ankarasta kritiikistä ja puolustaa nyt tukimenetelmäänsä: Työssä jaksaminen voi päinvastoin helpottua*. Uutinen. Haettu osoitteesta <https://www.kainuunsanomat.fi/artikkeli/mielenterveysseura-tuohtui-opettajien-ankarasta-kritiikista-ja-puolustaa-nyt-tukimenetelmaansa-tyossa-jaksaminen-voi-painvastoin-heLapset-puheeksiottua-164038325/> [Lainattu 17.2.2021].
- Kallunki, H., Niemelä, M., Ala-Aho, B., Savela, S., & Pesonen, K. (2015). Raahen seudulla lapsia ja perheitä tuetaan peruspalvelujen kautta. Kirjassa M. Rimpelä & M. Rimpelä (toim.). *Säästöjä lapsiperheiden palveluremonteilla*. Liiteraportti: Kuntien kuvaukset lapsiperheiden palvelujen kehittämisestä. (s. 89–96). Helsinki: Kunnallisaalan kehittämissäätiö.

- Karppinen, A. & Pihlava, P. (2016). Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana. Teoksessa A. Ahtola (toim.) *Psyykkinen hyvinvointi ja oppiminen*. (s.81–103). Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja.
- Koivusilta, L. & Rimpelä, A. (2002). Koulu terveydellisen tasa-arvon edistäjänä. Teoksessa I. Kangas, I. Keskimäki, S. Koskinen, E. Lahelma, K. Manderbacka, R. Prättälä & M. Sihto (toim.) *Kohti terveyden tasa-arvoa*. Helsinki: Edita
- Lastensuojelulaki. (13.4.2007/417). Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lämsä, A-L. (2013). Mistä kasvatuskumppanuudessa on kyse? Teoksessa A-L., Lämsä. (toim.). *Verkosto vahvaksi – Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa*. (s. 27–37). E-kirja.
- Länsi-Suomi. (8.5.2019). *Luokanopettajat ihmettelevät, miksi heidän työtään ollaan taas lisäämässä – Uusi perheiden tukimenetelmä ei kuulu opettajan tehtävään*. Uutinen. Haettu osoitteesta <https://ls24.fi/lannen-media/luokanopettajat-ihmettelevat-miksi-heidan-tyotaan-ollaan-taas-lisaa-massa-uusi-perheiden-tukimenetelma-ei-kuulu-opettajan-tehtavaan> [Lainattu 13.1.2022].
- Minkkinen, J. 2015. *Lapsen hyvinvointimalli. Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet koulussa*. (Väitöskirja). Tampere: Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Haettu osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Moilanen, P. & Rähä, P. (2018) Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 145–160). Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja.
- Niemelä, M., Väisänen, L., Marshall, C., Hakko, H. & Räsänen, S. 2010. The experiences of mental health professionals using structured family-centered interventions to support children of cancer patients. *Cancer Nursing* 33, 18–27.
- Opettajien ammattijärjestö. (5.9.2019). *OAJ pitää Lapset puheeksi -menetelmää ongelmallisena – ”opettajat eivät halua turhaa byrokratiaa”*. Uutinen. Haettu osoitteesta <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2019/oaj-pitaa-lapset-puheeksi--menetelmaa-ongelmallisena--opettajat-eivat-halua-turhaa-byrokratiaa/> [Lainattu 17.2.2021].

- Opetushallitus. (2016). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014* (4. p.). Määräykset ja ohjeet 2014:96. Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>
- Orell, M. (2020) *Kodin ja koulun yhteistyö – Oletus yhteisestä ymmärryksestä?* Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. (Väitöskirja). Turku: Painosalama. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8250-9>
- Pulkkinen, L. (2013). Goals for the Decade of Childhood 2012–2022 Based on Ten Pillars of a Good Childhood: a Finnish perspective. *In Improving the quality of childhood in Europe: Volume 4.* ECSWE (European Council for Steiner Waldorf Education); Alliance for Childhood European Network Foundation. Haettu osoitteesta <https://www.allianceforchildhood.eu/files/Book2013/QOC13-Chapter5-Pulkinnen.pdf> [Lainattu 16.2.2021].
- Puusa, A., Hänninen, V. & Mönkkönen, K. (2020). Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät.* (s. 206–218). Gaudeamus. E- kirja.
- Poikolainen, J. (2014) Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus: metodologisia huomioita. *Nuorisotutkimus* 32 (2), 3–22.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences.* Los Angeles: SAGE Publications.
- Rimpelä, M. (2013) Kasvatuskaaoksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa A-L., Lämsä. (toim.). *Verkosto vahvaksi – Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa.* (s. 10–26). E-kirja.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. (2017). Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja.* (s. 367–380). Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. (2020) *Näin tuet lapsen itsesäätelyä: Hyvinvoinnin pedagogikka varhaiskasvatuksessa.* Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja.
- Sajaniemi, N., & Mäkelä, J. (2014). Ihminen voi hyvin joukossa. Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) *Positiivisen psykologian voima.* (s.121–141). Jyväskylä: PS-Kustannus. E- kirja.
- Salo, U-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbacka (toim.) *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empirisessä tutkimuksessa.* Tampere, Tampere University Press. Haettu osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/99323>

- Seligman, M. E. P. k. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. New York: Free Press.
- Solantaus, T. (2002) Kehitysympäristöjen merkitys lapsen kehitykselle ja mielenterveydelle. Teoksessa I. Kangas, I. Keskimäki, S. Koskinen, E. Lahelma, K. Manderbacka, R. Prättälä & M. Sihto (toim.) *Kohti terveyden tasa-arvoa*. Helsinki: Edita
- Solantaus, T. & Niemelä, M. (2016). Arki kantaa - kun se pannaan kantamaan. *Perheterapia* 32(1), 21–33. Haettu osoitteesta <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Arki%20kantaa%20kun%20se%20pannaan%20kantaan.pdf>
- Solantaus, T., Toikka, S., Alasuutari, M., Beardslee, W. & Paavonen, E. (2009). Safety, Feasibility and Family Experiences of Preventive Interventions for Children and Families with Parental Depression. *International Journal of Mental Health Promotion*, 11(4), 15–24. Haettu osoitteesta <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14623730.2009.9721796>)
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. (2013). *Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 2013:19. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Lainattu 8.2.2022].
- Suomen Mielenterveys ry. (23.2.2022). *Lapset puheeksi -lokikirjat*. Haettu osoitteesta <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/lapset-puheeksi-lokikirjat/> [Lainattu 23.3.2022].
- Suomen Mielenterveys ry. (n.d.) *Lapset puheeksi -menetelmä*. Haettu osoitteesta <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%A4mistointa/lapset-ja-nuoret/toimiva-lapsi-perhe-ty%C3%B6/lapset-puheeksi-Lapset-puheeksi-menetelm%C3%A4> [lainattu 5.2.2021]
- Sutton, C. (2016). *Promoting Child and Parent Wellbeing: How to Use Evidence- and Strengths-Based Strategies in Practice*. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.
- Tchernegovski, P. (2015). “Let’s Talk about Children”: A pilot evaluation of an e-learning for mental health clinicians. *Clinical Psychologist* 9 (1), 49–58. Haettu osoitteesta <https://ur.booksc.eu/book/45081743/f97a73>
- Thomas, N., Graham, A., Powell, M.A., & Fitzgerald, R. (2016). Conceptualisations of children’s wellbeing at school: The contribution of recognition theory. *Childhood*, 23 (4), 506–520.

- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (4.9.2020). *Hyvinvointi*. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. E-kirja. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789520400118>
- World health organization. (1946). *Constitution of the World Health Organisation*. Basic Documents, Supplement 2006. Haettu osoitteesta http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf [Lainattu 23.9.2021].

Liite 1

Opettajien kokemuksia Lapset puheeksi -menetelmästä
Inka Nissilä
Oulun yliopisto

Haastattelurunko
tammikuu 2021

Tämän haastattelun tarkoituksena on kartoittaa opettajien kokemuksia Lapset puheeksi -menetelmästä. Haastattelu toteutetaan etäyhteyden avulla vallitsevan Koronapandemiatilanteen vuoksi. Haastattelu tallennetaan ja sitä käytetään ainoastaan Laadullisen tutkimuksen jatkokurssin, sekä Pro gradu-tutkielman aineistona. Tallenne tulee ainoastaan haastattelijan kuultavaksi. Osallistumalla haastatteluun annat suostumuksesi aineiston käyttöön edellä mainittuihin tarkoituksiin. Voit kuitenkin halutessasi keskeyttää haastattelun ja perua osallistumisesi tutkimukseen. Tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Kaikki tunnistetiedot poistetaan, eli yksittäinen haastateltava ei ole tunnistettavissa tutkimuksesta.

Taustatiedot

Minkä verran sinulla on kokemusta lapset puheeksi menetelmän käytöstä? (Kuinka kauan menetelmä on ollut sinulla käytössä ja kuinka usein käytät sitä?)

Miten olet käyttänyt Lapset puheeksi -menetelmää? (Oletko käyttänyt Lapset puheeksi -menetelmää sen molemmilla portailla, eli oletko osallistunut Lapset puheeksi -keskustelun lisäksi myös Lapset puheeksi-neuvonpitoon?)

Lapset puheeksi -menetelmä opettajan työssä

Mitä ajatuksia Lapset puheeksi -menetelmä sinussa herättää?

Jos olet osallistunut Lapset puheeksi -keskustelun lisäksi myös Lapset puheeksi-neuvonpitoon, kerro kokemuksiasi siitä.

Millaisia kokemuksia sinulla on Lapset puheeksi -menetelmästä opettajan työkaluna?

Miten olet kokenut Lapset puheeksi -menetelmän opettaja-oppilas-suhteen näkökulmasta?

Kerro, mitä ajattelet, millainen Lapset puheeksi -menetelmä on oppilaan näkökulmasta? Entä oppimisen näkökulmasta?

Mitä muuta haluat kertoa?

Liite 2

KESKUSTELU LAPSEN ARJESTA

1. Keskustelua lapsesta, kodista ja koulusta

- Haluaisitteko kertoa jotain perheestänne? Vanhemmat ja lapsi
- Haluaisitteko kertoa jotain koulusta ja luokasta? Minkälainen tämä luokka- ja kouluympäristö on juuri tätä lasta ajatellen? Opettaja ja lapsi
- Lapselle: Mitä haluaisit kertoa itsestäsi? (Lapsi voi tarvita tähän jonkin jatkokysymyksen, tilanteen mukaan esimerkiksi... Oletko enemmän hiljainen vai kova menijä?)
Minkälaisista asioista pidät, mitä teet mielelläsi? Onko jotain mistä erityisesti nautit?
Jos perheessä on useampia lapsia – Mitä teet sisarusten kanssa?
- Entä mitä vanhemmat haluavat vielä kertoa? Entä opettaja?

2. Mitä lapselle kuuluu? Lapsen tunteet ja mieliala kotona, koulussa ja kavereiden kanssa.

Ja vielä, mikä mahtaa vaikuttaa lapsen mielialaan, hyvään ja pahaan mieleen?

Vahvuus: mieliala on pääsääntöisesti myönteinen ja tunnelmaisuus on rikasta, lapsi tuo tunteitaan avoimesti esille

Haavoittuvuus: vallalla alakulo, aloitekyvyttömyys, pelokkuus, ärtyvyys, tunnelmaisuus on kapeaa tai lapsi ei ilmaise tunteitaan, tunteet vaihtelevat ennakoimattomasti

Lapsi	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Vanhemmat	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Opettaja	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus

3. Lapsen toiminta ja käyttäytyminen kotona, koulussa, vapaa-aikana

Ja vielä, mikä mahtaa vaikuttaa hänen toimintaansa ja käyttäytymiseensä?

Vahvuus: suurimmaksi osaksi myönteistä kanssakäymistä sekä aikuisten että lasten kanssa, innostus uusiin asioihin. Lapsi nauttii yhteisistä toimista, osaa pitää rakentavasti omia puoliaan ja tehdä sovinto konfliktin jälkeen jne.

Haavoittuvuus: vetäytyminen, itkuherkkyys, konfliktiherkkyys, kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen, toistuvat raivarit, alkavaa väkivallan ihannointia, päihteiden kokeilua jne.

Lapsi	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Vanhemmat	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Opettaja	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus

4. Arkisten toimien ilmapiiri ja sujuminen kotona Lapsi ja vanhemmat

Vuorokausirytmä	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Riittävä lepo, nukkuminen	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Syöminen	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Ulkoilu ja liikunta	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Kouluun lähtö ja kotiintulo	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
TV, tietokone, pelit ja some, kännykkä	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus
Kotiläksyt	☐ Vahvuus	☐ Haavoittuvuus